

FISKALNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Denić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:649515>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Lucija Denić

FISKALNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij Financijski menadžment

Lucija Denić

FISKALNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Diplomski rad

Kolegij: Komparativni porezni sustavi

JMBAG: 0165062418

e-mail: ldenic@efos.hr

Mentor: Prof.dr.sc. Branimir Marković

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study Financial management

Lucija Denić

THE CROATIAN FISCAL SYSTEM

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Lucija Denić

JMBAG: 0165062418

OIB: 62458437994

e-mail za kontakt: lucija.denic11@gmail.com

Naziv studija: Financijski menadžment

Naslov rada: Fiskalni sustav Republike Hrvatske

Mentor/mentorica diplomskog rada: Prof.dr.sc. Marković Branimir

U Osijeku, 16.09.2021. godine

Potpis Lucija Denić

FISKALNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

SAŽETAK

Fiskalni sustav predstavlja svaki oblik fiskalnog zahvaćanja, prihoda i rashoda te svih propisa kojima se uređuje sustav. Središnja država zajedno sa jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave ostvaruje prihode temeljem kojih pokriva troškove, a financira javne interese. Najistaknutiji način takvog stjecanja prihoda je kroz poreze, odnosno prisilnim transakcijama iz privatnog u javni sektor. Svrha rada je objasniti kako je sastavljen proračun u Republici Hrvatskoj, na koji način se financira, te istražiti što su porezi, koja je njihova uloga i kako i u kojoj mjeri oni utječu na proračun Republike Hrvatske. Uz to se istražuje koji porez je najizdašniji i što je tome uzrok. Temeljem korištene stručne literature i službenih stranica Ministarstva financija Republike Hrvatske utvrđeno je da su porezni prihodi najzastupljeniji prihod proračuna, te su kroz razdoblje od 2014. do 2018. godine održivi na jednakoj razini. Rad je koristan studentima društvenih smjerova, te osobama sa zanimanjem na koji način funkcionira fiskalni sustavu Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: fiskalni sustav, porezi, proračun, država

THE CROATIAN FISCAL SYSTEM

ABSTRACT

The fiscal system is a form of fiscal intervention, revenues and expenditures and all regulations governing the system. The central government, together with local and regional self-government units, generates revenues on the basis of which it covers costs and finances public interests. The most prominent way in which such income is gained is through taxes, which are forced transactions from the private to the public sector. The aim of this paper is to explain how the budget in the Republic of Croatia is composed, how it is financed, and to explain what taxes are, what their role is and how they affect the budget of the Republic of Croatia. In addition, it will be explained which tax is the most prominent in the budget. Based on the used professional literature and official website of the Ministry of Finance of the Republic of Croatia, it has been determined that tax revenues are the most represented budget revenue, and were sustainable at the same level over a period from 2014. to 2018. The paper is useful for students of social sciences, and people with an interest in how the fiscal system of the Republic of Croatia works.

Keywords: fiscal system, taxes, budget, country

SADRŽAJ

1.UVOD.....	1
2.METODOLOGIJA RADA	3
2.2.Predmet istraživanja.....	3
2.2.Metode istraživanja.....	3
2.3.Istraživačke hipoteze.....	4
3.FISKLANI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	5
3.1.Struktura fiskalnog sustava.....	5
3.2.Porezni sustav Republike Hrvatske.....	7
3.3.Državna riznica	9
4.OPSEG I STRUKTURA JAVNOG FINANCIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ... 12	
4.1.Proračun Republike Hrvatske	13
4.2.Državni proračun	14
4.2.1.Planiranje, izrada i donošenje državnog proračuna	15
4.2.2.Struktura prihoda državnog proračuna	16
4.3.Proračun izvanproračunskih fondova.....	22
4.3.1.Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	23
4.3.2.Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje	26
4.3.3.Hrvatski zavod za zapošljavanje.....	27
4.4.Proračun lokalnih jedinica	28
4.4.1.Struktura proračunskih prihoda jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	30
5.ANALIZA I PRIKAZ FISKLANOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE	36
5.1.Poračunska klasifikacija.....	36
5.2.Račun prihoda i rashoda i račun financiranja	38
5.3.Analiza prikupljenih poreznih prihoda od 2014. do 2016.godine.....	39
5.4.Analiza prikupljenih poreznih prihoda od 2017. do 2018.godine.....	46
5.5.Analiza prihoda od doprinosa od 2014. do 2018.godine	51
6.RASPRAVA.....	56
7.ZAKLJUČAK	58
LITERATURA	60
PRILOZI.....	62

1.UVOD

Ovaj rad predstavlja i analizira fiskalni sustav koji djeluje u Republici Hrvatskoj sa svim svojim elementima. Objasnjava način na koji on funkcionira, na koji se financira te koristi svoje resurse. Predstaviti će se kroz porezni sustav, odnosno poreze koji djeluju u Republici Hrvatskoj, te će se istražiti na koji način središnja država surađuje s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave da bi ostvarila prihode i pokrila troškove te financirala javne potrebe. Oporezivanja i dan danas ostaje najpoznatiji način ubiranja sredstava kojima se financiraju javni rashodi za dobra i usluge svih građana. Porezi su cijena javnih dobara s kojima se susrećemo u svakodnevnom životu od javne zaštite, obrazovanja, sigurnosti, prometa itd. Stari su koliko i civilizacija, iznimno su važni, a kroz godine se njihova važnost samo povećavala. Danas nitko u svijetu nije oslobođen plaćanja poreza, već se smatra općom obvezom svih građana neke države. No način kojim je on raspoređen i hoće li biti utrošen kao javni interes, kao i što se definira javnim interesom, ovisi će od države do države. Za svakog poreznog obveznika on predstavlja određeni teret, budući da to utječe na smanjenje njegove ekonomske snage što direktno utječe na ograničavanje njegove kupovne snage.

Objasniti će se pojam proračuna kao temeljnog instrumenta financiranja budući da se preko njega realizira naplaćivanje poreza i drugih prihoda, kao namjensko pravo trošenja, te će u konačnici pružiti temeljiti pregled državnih prihoda. Istaknuti će se struktura financiranja kroz proračun središnje države, izvanproračunskih fondova i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Rad se bazira na prihodima državnog proračuna kroz poreze i doprinose, odnosno koji porezi i u kojoj mjeri imaju najveći priljev prihoda u državnu blagajnu, na koji način i temeljem kojih zakona je to postignuto.

Rad ima za svrhu objasniti na koji način funkcioniraju porezni sustav i proračun u sklopu fiskalnog sustava u Republici Hrvatskoj. Pažljivo će se analizirati najznačajniji pojedinačni porezi koji u najvećoj mjeri utječu na prihode u proračunu, kako u teoriji, tako i u istraživačkom dijelu. Od istraživanja se očekuje da će se kroz promatrano razdoblje od 2014. do 2018. godine dobiti informacije koliki postotak prihoda od poreza čini ukupne prihode državnog proračuna i koji su to porezi koji pridonose najviše. Za analizu je odabrano razdoblje s namjernom da se prikažu prihodi u državnom proračuna u vrijeme kada je Republika Hrvatska kao i dio svijeta prolazio kroz međunarodnu gospodarsku krizu, čak šestu za redom u recesiji. Istražiti će se na

koji način je to utjecalo na državni proračun, kakav je bio udio prihoda od poreza u to vrijeme, kakav je bio udio doprinosa, te kakve je mjere Republika Hrvatska poduzela da bi se izvukla iz recesije. Promatrati će se i razdoblje idućih nekoliko godina, na koji način se država prilagodila promjenama u proračunu i izmjenama određenih zakona, te u kojoj mjeri se promijenila struktura prihoda u državnoj blagajni. Također se planiraju prikazati i u kojoj mjeri, utjecaj imaju i doprinosi za vrijeme krize i u razdoblju kada su doprinosi za zdravstveno osiguranje bili prihod državnog proračuna, a kako kasnije.

2.METODOLOGIJA RADA

U metodologiji rada na precizan se način analizira predmet istraživanja, predmetno, vremenski i prostorno, uz pomoć instrumenata, metoda, tehnika i izvora istraživanja podataka. Uz to, određuju se hipoteze kao ishodišni stavovi koji se putem istraživanja, kroz teorijski i praktični dio dokazuju ili osporavaju.

2.2.Predmet istraživanja

Predmet istraživanja diplomskog rada je fiskalni sustav koji djeluje u Republici Hrvatskoj, odnosno proračun kao temeljni instrument javnih financiranja javnih potreba i interesa na razini središnje i lokalne države. U središte istraživanja su stavljeni porezi i njihov utjecaj na prihode proračuna. U teorijskom dijelu objašnjen je pojam fiskalnog sustava, od čega je on sastavljen, što je proračun i kako je strukturiran, te načini kojima se financira i u kojoj mjeri. Kroz istraživački dio obrađen je udio poreznih prihoda u ukupnom proračunu kroz petogodišnje razdoblje, te njihov utjecaj na prihode u cjelini.

2.2.Metode istraživanja

Za potrebe istraživanja korištene su znanstveno-istraživačke metode prikladne za obradu raspoložive literature. To su metode klasifikacije, metoda deskripcije, te metoda dedukcije. Pomoću metode klasifikacije na precizan način će se odrediti pojmovi, provesti analiza i sinteza te na uredan i pregledan način objasniti opći pojam zajedno sa njegovom sustavnom podjelom na posebne pojmove. Metoda deskripcije na sustavan će način opisati pojam i predmet istraživanja, detaljno će opisati podatke i objasniti njihove veze i odnose. Ova metoda na određen način utjecati će na točnosti i objektivnost činjenica kroz rad. Kroz metodu dedukcije dobiti će se potpuna slika predmeta istraživanja na temelju kojega će se moći donijeti konačno mišljenje i stav o radu. Informacije i podaci korišteni u radu prikupljeni su i obrađeni na temelju literature dostupne u knjižnici Ekonomskog fakulteta u Osijeku, gradskoj knjižnici u Đakovu, te putem službenih web izvora, posebice službene stranice Ministarstva financija Republike Hrvatske.

2.3. Istraživačke hipoteze

U radu su postavljene sljedeće hipoteze:

H1: Fiskalni sustav Republike Hrvatske je održiv u srednjoročnom razdoblju

H2: Fiskalni sustav Republike Hrvatske ovisan je o porezima

3.FISKLANI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

“Fiskus podrazumijeva državnu blagajnu u kojoj se putem poreza, carina, doprinosa, taksa i drugih instrumenata prikupljaju proračunski i drugi prihodi.” (Čulo, Morović 2018:107). Fiskus je latinska riječ koja u financijama označava državnu kasu ili blagajnu. Riječ “fiskalni”, u užem smislu koristi se i označava pojam “porezni”, dok se danas sve češće koristi za određivanje pojmova državni prihoda i rashoda.

3.1.Struktura fiskalnog sustava

Javni prihodi i javni rashodi zajedno sa svojim funkcijama čine fiskalni sustav neke zemlje. Središnja država zajedno sa jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave temeljem svog fiskalnog suvereniteta, prisilno stječe fiskalne prihode kojima će pokrivati troškove i financirati javne potrebe i interese. Njihova uloga je da utječu na regulaciju robnih i kupovnih mogućnosti, inflaciju i deflaciju, cijenu, proizvodnju stupanj zaposlenosti, razvoj, te raspodjelu društvenog proizvoda, a sastavljeni su od poreza, carina, taksa, doprinosa te ostalih oblika prihoda. Način prikupljanja prihoda u državnoj blagajni danas je najistaknutiji kroz poreze. Porezi su davanja realnih dobara, najčešće u novcu, sukladno općem zakonu o utvrđenom načinu i iznosu. Dodjeljuju se državi i drugim javnopravnim tijelima kako bi zadovoljile javne potrebe od strane javne vlasti. Porezi su planirani, prisilno utvrđeni transferi iz privatnog u javni sektor bez određene protuusluge. Nisu jedinstveni, ovise o mjestu i ulozi te se prilagođavaju državi u kojoj funkcioniraju, a potječu od imovine i prava poreznih obveznika koji ne mogu utjecati na poreznu obvezu ili njezinu visinu. Smatra se jednom vrstom naknade za funkcije i dužnosti koje država obavlja za svoje građane. S obzirom da su porezni prihodi najistaknutiji prihodi koje neka država ostvaruje, te čine više od 50% prihoda na lokalnim razinama u Republici Hrvatskoj, u nastavku će se pobliže objasniti općeniti pojam poreznih sustava, te njihovo nastanak i karakteristike u Republici Hrvatskoj.

Javni prihodi zajedno s javnim rashodima pružaju informacije ključne za procese donošenja odluka i predviđanja u fiskalnom sustavu. Ne postoji jedinstvena podjela prihoda s obzirom na odnos središnje i lokalne razine vlasti, no uobičajena raspodjela u svijetu je :

- “S dominantnom ulogom središnje vlasti

- S participacijom središnje i lokalne vlasti s glavnim porezima
- S konkurentskim fiskalnim odnosima u kojima glavne poreze ubiru i centralne i regionalne vlasti
- S dominantnom ulogom regionalne vlasti” (Čulo, Morović 2018:117)

Jednako se može reći i za funkcije na pojedinačnim razinama vlasti. Ne može se utvrditi jedno načelo specijalizacije određenih razina koja će se karakterizirati kao idealna za obavljanje određenih javnih funkcija, već je potrebno više funkcija koje će djelovati zajedno u uključivanju više razina vlasti.

Javni rashodi smatraju se outputima fiskalnog sustava. Djeluju u svojstvu alokacijske funkcije, redistribucijske funkcije, stabilizacijske funkcije, razvojne funkcije te socijalne funkcije. Njihova zadaća je da utječu na kompenzaciju određenih potrošnih dobara preko olakšica, dotacija i određenih pomoći, dok središnja država kroz javnu potrošnju prepoznaje javne resurse, te vrši podjelu društvenog proizvoda u svrhu osobne ili investicijske potrošnje. Imaju veliki utjecaj na socioekonomska zbivanja kao što su porast društvenog bruto proizvoda i zaposlenosti, i zbog toga je njihova struktura od iznimne važnosti. Struktura javnih rashoda ovisiti će upravo o veličini bruto društvenog proizvoda i gospodarskoj strukturi, stoga je neophodno da su harmonizirani i u skladu s društvenim proizvodom, da djeluju sukladno gospodarskim potrebama i kretanjima, te su primjereni u postizanju kratkoročnih i dugoročnih, ekonomskih i gospodarskih politika.

Kako bi sve navedene komponente fiskalnog sustava ispravno funkcionirale bitno je određivanje fiskalne nadležnosti između središnjih i lokalnih vlasti. Zbog razlika u njihovom poslovanju obje razine vlasti zadovoljavaju različite potrebe, nisu jednako razvijene odnosno nerazvijene, te se razlikuju u načinu i uporabi fiskalnih instrumenata. Fiskalni se sustav svojom strukturom s poreznim i proračunskim podsustavima nameće kao podsustav financijskog, ekonomskog i društvenog sustava čime osigurava stabilan odnos ponude i potražnje na tržištu, stimulirala ekonomski rast i ekonomske strukturne promjene. Za fiskalni se sustav može reći da uspješno obavlja svoje dužnosti u onom trenutku kada je sposoban uspješno sudjelovati u preraspodjeli društvenog bruto proizvoda i u isto vrijeme zadovoljiti javne potrebe kao dio nacionalnog blagostanja. Sve to, moguće je pravilnim uređenjem odnosa središnje i lokalne razine vlasti. Započinje usklađivanjem zakonske infrastrukture, postizanja najprikladnijih fiskalnih funkcija

alokacije, redistribucije i stabilizacije, načinu redistribucije prihoda po razinama odlučivanja te mogućnostima vertikalnog i horizontalnog fiskalnog izravnaja.

Posebno je bitno naglasiti i objasniti određene termine pomoću kojeg fiskalni sustav može neometano uspješno obavljati svoju funkciju. Za sustav fiskalnog izravnaja od iznimne je važnosti fiskalni kapacitet zajedno s pitanjem poreznog opterećenja i poreznog napora. Porezni teret prikazuje odnos plaćenih poreza prema vrijednostima koji su ostvarene kroz bruto domaći proizvod koji na taj način prikazuje nejednakosti koje mogu biti prisutne među samoupravnim jedinicama. Da bi se pobliže označio odnos specifično lokalnih prihoda i bruto domaćeg proizvoda stvoren je Frankov indeks poreznog tereta.

Uspješnost fiskalnog sustava, odnosno njegovog financiranja, određuje se kroz fiskalnu politiku temeljem ostvarivanja javnih prihoda koji će financirati javne rashode te pokriti društvene potrebe. Od iznimne je važnosti procijeniti koju vrstu fiskalne politike je u toj državi isplativije provoditi. Ukoliko je cilj da se povećaju i unaprijede gospodarske aktivnosti, država će to učiniti kroz smanjenje poreznih stopa, no ukoliko je država pod utjecajem inflacijskih kretanja poduzeti će se mjere koje će u konačnici dovesti do povećanja poreznih stopa. Rukovanje i upravljanje ovakvim i sličnim sredstvima proračuna od važnosti je posebno prilikom strukturiranja i donošenja proračuna. Također vrlo bitna stavka je fiskalno izravnaje, u okviru kojeg djeluju porezni napori i porezno opterećenje, a mjeri se fiskalnim kapacitetom. Važnost i snaga fiskalnog kapaciteta uvelike je ovisna o bruto domaćem proizvodu i to na način da istovremeno raste odnosno pada, a promatra ga se s razine središnje i lokalne vlasti.

3.2.Porezni sustav Republike Hrvatske

„Porezni sustav neke zemlje skup je svih porezni oblika koji se primjenjuju u toj zemlji, a usmjereni su na postizanje različitih ciljeva. Da bi se izvršilo oporezivanje, porezni sustav nastati će kao rezultat brojnih kompromisa, utjecaja i značajnih suprotnosti. Kada je porezni sustav sastavljen od većeg broja poreznih oblika riječ je o poreznom pluralizmu što je slučaj kod poreznog sustava Republike Hrvatske. Porezni sustav dio je financijskog i socio-ekonomskog sustava neke zemlje, te s više ili manje uspjeha odražava njezino političko i socio-ekonomsko uređenje. Na njegov karakter i strukturu kao i na mjere porezne politike utječe čitav niz čimbenika. Tu se ubrajaju vlasnički odnosi nad sredstvima za proizvodnju, gospodarski razvoj

zemlje, struktura gospodarstva, visina dohotka per capita, broj zaposlenih, sudjelovanje vanjskotrgovinske razmjene do sudjelovanja radne snage u primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj djelatnosti. Navedene i druge promjene, razumljivo, odražavaju se i na promjene u poreznom sustavu. Na način izradbe poreznog sustava utjecaja imaju određeni čimbenici o kojima pri sastavljanju poreznog sustava svakako treba voditi računa. To su: ustavno uređenje, centralizacija ili decentralizacija, veličina teritorija i geografske specifičnosti, broj stanovnika i gustoća naseljenosti, demografska struktura te veličina javnog sektora. Jedan od temeljnih poreznih načela koji se stavlja pred svaki porezni sustav je pravednost. To znači da svaki porez mora biti pravedno raspoređen na svakog poreznog obveznika, a kao najpravednije danas se smatra progresivno oporezivanje. No porezne mjere i porezna načela koja će se primjenjivati ovisiti će o nizu čimbenika vezanih uz, između ostalog, nacionalne specifičnosti.“ (Denić:2019)

„Pojam poreza pojavljuje se vrlo rano još u Egiptu, gdje je postojalo vlasništvo vladara nad cjelokupnom imovinom, Rimu gdje su svi građani plaćali poreze u obliku glavarine i staroj Grčkoj gdje su poreze plaćali samo robovi i stranci. Kasnije su uvedeni porezi na zemlju i nasljedstvo te drugi oblici poreza koji su se npr. u Europi plaćali kraljevima i Crkvi. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća sve veća pozornost se poklanja pravednosti u oporezivanju i izdašnosti poreznog sustava te se pojavljuju porezi na dohodak, a ubrzo uvodi i progresivno oporezivanje dohotka. Porezni sustavi današnjice zasnovani su na pluralizmu – u suvremenim se državama oporezivanje provodi primjenom više poreznih oblika (čiji broj u svim zemljama nije jednak) međutim, svi porezi uključeni u porezni sustav neke države nemaju ni s fiskalnog, ni s ekonomskog, ni s socijalnog stajališta, jednako značenje.“ (Denić:2019)

„Poželjne karakteristike svakog dobrog poreznog sustava su izdašnost, pravednost, neutralnost, stabilizacijsko i razvojno djelovanje, jednostavnost te niski troškovi koje nisu nužno u skladu jedan s drugim.“ (Denić:2019) Temeljem navedenog i poučeno iskustvom ostalih zemalja dolazi se do zaključka da je za hrvatski porezni sustav ključno da usmjerava na oporezivanje građana te ravnomjerno i pravedno vrši raspodjelu poreznog tereta. Za svaki porezni sustav, pa tako i za hrvatski ključno je da bude jeftin, pregledan i jasan, da osigurava dovoljno sredstava kojima će financirati javne potrebe i voditi računa o integracijskim zahtjevima. Također je važno da se na

sve promjene u fiskalnom okruženju reagira sa što je manje moguće izmjena te da se konstantno radi na podupiranju ulaganja stranaca.

3.3. Državna riznica

U svrhu promicanja kvalitete i dobrog rukovođenja proračunom, te preraspodjele javnog novca i načina njegovog korištenja, danas se u svijetu, pa i u Republici Hrvatskoj podrazumijeva formiranje državnih riznica u ostvarenju tih potreba. Na taj način se sveobuhvatno ispunjavaju ciljevi javnog sektora te uspostavlja unikatni odnos javnih prihoda i javnih izdataka.

Riznica u prevedenom značenju označava trezor ili blagajnu u svrhu držanja državne imovine. Zadužena je za pravilno rukovođenje i upravljanje svim sredstvima (prihoda) koji se slijevaju u državni proračun. Na taj način održava uravnoteženi odnos prihoda i rashoda kako bi se trenutno nastali manjkovi pokrili viškovima sredstava. Iznimno je bitno da u svako vrijeme imaju u vidu sva raspoloživa sredstava u proračunu kojima se može upravljati i u konačnici gdje će država iskoristiti ta sredstva. To će pridonijeti učinkovitom praćenju makroekonomske politike te socijalnom i ekonomskom razvoju države. Od iznimne je važnosti da sva sredstva koja prođu kroz državni proračun, kroz prikupljanje i trošenje, budu ujednačeno usmjerena iz proračuna prema korisnicima. S obzirom na to, na riznicu se gleda kao na banku. Prema Čulo, Morović (2018.) Državna riznica djeluje u okviru Ministarstva financija i obavlja poslove vezano za:

- Izradu prijedloga za financiranje javnih potreba na razini države, lokalne i regionalne samouprave i izvanproračunskih fondova, te državnog proračuna
- Poslovi reorganizacije i stabilizacije proračuna
- Izvršenje poslova državnog proračuna
- Priprema i evidentiranje kapitalnih projekata
- Upravljanje portfeljom javnog duga
- Evidenciju obveza po javnom dugu te dogovaranje kreditnih zaduženja
- Priprema prijedloga odluka o izdavanju državnih jamstava
- Nadgledanje izdanih jamstava
- Nadgledanje kako bi se osiguralo zakonito i svrhovito korištenje sredstava u proračunu

- Državno računovodstvo
- Normativno-pravne poslove
- Upravljanje sredstvima pomoći Europske unije putem Nacionalnog fonda

Državna riznica danas djeluje kao pojedinačna organizacijska jedinica Ministarstva financija u Republici Hrvatskoj u skladu s odredbama Zakona o proračunu iz 1994.godine. Funkcionira kroz zakonski okvir pet sektora: (1) Sektor za pripremu proračuna države i financiranje jedinica lokalne i regionalne samouprave, (2) Sektor za izvršavanje državnog proračuna, (3) Sektor za upravljanje javnim dugom, (4) Sektor za podršku Državnoj riznici i (5) Sektor za poslove Nacionalnog fonda. Kroz navedeni zakonski okvir Državna riznica rukovodi i raspolaže javnim novcem, vrši pripremu i izvršenje državnog proračuna, državnog računovodstva te kontrolira gotovinom i javnim dugom. Jedna od njenih zadaća je također plasiranje novčanih sredstava do središnje banke kako bi osigurala potpunu zaštitu i sigurnost novca te plasman na financijska tržišta. Ta se novčana sredstva predaju u Hrvatsku narodnu banku ili poslovnu banku, po odobrenu ministra financija. Moguće ih je ulagati i vrijednosne papire, no ne i u dionice i udjele trgovačkih društava.

Glavni cilj svih poslova koje obavlja Državna riznica je racionalizacija proračunskog poslovanja odnosno obavljanje svih financijskih transakcija, koja se od 1.1.2007. godine obavlja preko jednog jedinstvenog novčanog računa riznice umjesto računa kod poslovnih banaka. Po odredbama Zakona o proračunu propisano je izvršenje državnog proračuna i proračuna lokalne i regionalne samouprave, a glasi:

1. Sva plaćanja državnog proračuna i proračuna lokalne i regionalne samouprave provode se putem jedinstvenog računa
2. Sva plaćanja proračunskih korisnika obavljaju se putem jedinstvenog računa koji je dio proračuna odnosno riznice
3. Za otvaranje računa kako bi se ostvarivali proračunski prihodi i primitci te rashodi i izdaci, odgovorna je jedna osoba proračuna odnosno proračunski korisnik

U sustavu riznice postoji jedan sustav putem kojega se obavljaju sve proračunske transakcije od strane proračunskih korisnika, a doprinosi ujednačenijem iskorištavanju javnog novca, smanjenje potreba za zaduživanjem odnosno jačanje likvidnosti.

Temeljem propisanog vidljivo je da državna riznica ima veliku ulogu u održavanju gospodarske sigurnosti i financijske stabilnosti subjekata proračuna, te pruža relevantne i adekvatne informacije, usluge i savjete. Učinkovito, djelotvorno i kvalitetno upravlja novcem i plaćanjem, održava likvidnost i izvršava proračun države, te štiti i drži materijalnu i nematerijalnu imovinu.

4.OPSEG I STRUKTURA JAVNOG FINANCIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Instrumenti javnih prihoda koji osiguravaju sredstva za financiranje javnih potreba mogu se svrstati u četiri osnovne grupe: (1) Zadaće tijela društveno političkih zajednica, obrane i samozaštite utvrđene zakonom, kao svi zadaci i potrebe od interesa za ostvarenje prava i obveza društveno političkih zajednica. (2) Obveze i prava javnih potreba iz područja znanosti, kulture i tehničke kulture, obrazovanja i društvene brige djece, zdravstvene i socijalne zaštite, vojnih invalida i žrtava rata, te zaštita boraca, kao i zaštita nezaposlenih, te onih invalidskog ili mirovinskog osiguranja koje su utvrđeni zakonom. (3) Sve potrebe u svezi zaštite i poboljšanja kvalitete čovjekove okoline, prevencija i eliminiranje posljedica prirodnih katastrofa, protupožarne zaštite, brži razvoj manje razvijenih privrednih krajeva, društvo građana i mjesnih zajednica, te politička i društvena organizacija utvrđenih zakonom. (4) Obveze koje se tiču javnih poduzeća, kao i akcije u privredi od značaja za društveno političke zajednice, utvrđene zakonom.

U Republici Hrvatskoj se prema spomenutoj grupaciji i određenim zakonima, kao jedan od najzahtjevnijih i najvažnijih zadataka svake države provodi financiranje javnih potreba, a koristi se kroz tri principa:

1. Javne potrebe koje se financiraju iz proračuna
2. Javne potrebe koje se financiraju iz izvanproračunskih fondova
3. Javne potrebe koje se financiraju iz javnih poduzeća

U skladu s određenim zakonima i okolnostima, moguće je pojedine potrebe financirati i iz proračunskih fondova. Uz to, jednako bitan element pri proučavanju javnog financiranja je njegova struktura, a ona se sastoji od:

1. Proračuna središnje države ili državnog proračuna
2. Izvanproračunskih fondova
3. Proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave

Sukladno tome, proračun središnje države zajedno s izvanproračunskim fondovima činiti će konsolidiranu bilancu središnje države, dok će proračun središnje države, izvanproračunski fondovi te proračun jedinica lokalne (regionalne) samouprave činiti bilancu opće države, odnosno proračun opće države. Sektori koji su zaduženi za pripremanje državnog proračuna te jedinica lokalne i regionalne samouprave dužni su obavljati sve vrste poslova u svezi s planiranjem, izradom i donošenjem navedenih proračuna, kao i njihovo praćenje po programima. Dužni su konstantno raditi na unapređenju sustava rukovođenja javnim financijama, te obavljati poslove praćenja i analiziranja prihoda i primitaka, kao i rashoda i izdataka za sva područja javne potrošnje koja se financiraju državnim proračunom. Sektori su obvezni izvršavati poslove odobrene od strane ministara i glavnih državnih rizničara, te učestvovati pri pripremi prijedloga zakonskih i podzakonskih propisa kojim se određuju sva prava i obveze državnog proračuna.

4.1. Proračun Republike Hrvatske

Proračun je jedan od glavnih pokazatelja uspješnosti jedne države, odnosno temeljni instrument financiranja javnih potreba u toj državi. On je indikator koliko je država u određenom periodu prikupila prihoda, odnosno koliko ih je potrošila, a njegov zadatak je da sve eventualne potrebe uskladi s novčanim mogućnostima, tj u skladu s prioritetima. Vrlo je bitno da se u svakom trenutku zna na koji način će se višak novca investirati ili uštedjeti u slučaju viška prihoda, ali i planirati zaduženja i smanjenja troškova ukoliko dođe do manjka. Drugim riječima “Proračun je temeljni instrument financiranja javnih potreba i interesa na razini središnje i lokalne države. On je potanki, strogo razdijeljeni priegled državnih prihoda i troškova, koji se sastavljaju unaprijed za svaku godinu, da bude Vladi neprekoračiva granica u podmirivanju državnih potreba.” (Čulo, Morović 2018:147)

Putem proračuna provodi se i ostvaruje politika upravljanja kao i raspolaže javnim dobrima, te se obavljaju ključne funkcije u fiskalnom sustavu kao što su raspodjela i preraspodjela resursa, redistribucija društvenog proizvoda te uravnoteženje i razvijanje gospodarskog sustava. Sve to, kao i zadovoljenje ostalih ciljeva i potreba propisuje Hrvatski sabor tj. predstavničko tijelo lokalne jedinice. Na temelju njega realizira se naplaćivanje poreza i drugih prihoda, te namjensko pravo trošenja, a ključno je da pri njegovom izvršenju budu realizirani predviđeni prihodi kao i visina utvrđenih rashoda.

Da bi mogao u potpunosti izvršavati sve svoje funkcije, za proračun je nužno da djeluje u skladu s proračunskim načelima. Ona su: načelo javnosti, načelo proračunskog jedinstva, načelo potpunosti i univerzalnosti, načelo proračunske ravnoteže, načelo prethodnog odobrenja, načelo periodičnosti, kao i načelo proračunske specifikacije. Osnovni cilj svakog proračuna je uz poštivanje proračunskih načela zadovoljiti socijalne i ekonomske potrebe te ostvariti opći okvir samoupravne standardizacije. Velika se važnost pridaje ostvarenju ciljeva koji će osigurati što bolje životne uvjete na način da će smanjiti nerazvijenost te ugroženost stanovnika, a povećati djelotvornost gospodarenja nad javnim dobrima i kapacitetima za povećanje potpune sigurnosti stanovnika.

4.2. Državni proračun

Središnji proračun u Republici Hrvatskoj jest državni proračun uz koji se donosi zakon o njegovom izvršenju. "Državni proračun je proračun na razini Republike Hrvatske. U njemu je dana procjena (plan) prihoda i primitaka, te utvrđen iznos izdataka i drugih plaćanja države za jednu fiskalnu godinu." (Šimović 2010:392)

Prema Zakonu o proračunu (NN 87/08), državni proračun je akt za procjenu prihoda i primitaka te rashoda i izdataka države za jednu godinu u skladu sa zakonom, a objavljuje ga Hrvatski sabor. Donošenje državnog proračuna u Republici Hrvatskoj jedan je od najvažnijih financijskih i političkih događaja u godini, gdje ministar financija izvještava javnost o proračunskim planovima i ciljevima, koje je zajedno sa svojim suradnicima odredio. Državni proračun ima tri glavne uloge:

1. Da u fiskalnoj godini prezentira najznačajnije ciljeve i zadatke države
2. Da djeluje kao alat kojim država ukazuje na ekonomsko stanje zemlje
3. Da se koristi za sakupljanje i upotrebu proračunskih sredstava u ulozi sustava kontrole

Prvi korak ka ostvarenju zadataka koji se očekuju ispuniti kroz fiskalnu godinu je odrediti cilj. Zatim se određuje način kojim će se on ostvariti, u čemu je glavni fokus (poljoprivreda, gospodarstvo, infrastruktura, fondovi), te na koji način država planira prikupiti potrebne prihode. Odlučuje se hoće li se država zaduživati ili planira prihode prikupiti povećanjem poreza, a najbitnije je da uvijek vodi računa i o prihodima i o rashodima proračuna. Nadalje kada se gleda

njezina uloga kao alata koji utječe na ekonomsko stanje države, bitno je izvršiti i voditi računa o tri cilja koja su bitna za uspješno provođenje ekonomske politike: (1) alokacija ili podjela javnih dobara građanima, (2) preraspodjela dohotka, te (3) stabilizacija. Također kada država djeluje kao sustav kontrole najbitnija je konstantna regulacija pribavljanja i trošenja javnih sredstava i to kroz kontrolu proračuna koje obavljaju uprave Ministarstva financija, kao i unutarnji nadzor unutar ministarstava i to tijekom cijele fiskalne godine. Uz to je bitna naknadna kontrola koju obavlja Državni ured za reviziju nakon izvršenja proračuna.

4.2.1. Planiranje, izrada i donošenje državnog proračuna

Planiranje proračuna države temelji se na Zakonu o proračunu (NN 87/08, 136/12, 15/15), nalogima o makroekonomskoj i fiskalnoj politici koje izdaje Vlada Republike Hrvatske, te uputama za provedbu državnog proračuna i proračuna jedinica lokalnih i regionalnih samouprava od strane Ministarstva financija, a sve to za trogodišnja razdoblja. Planiranje proračuna dugoročni je proces koji prolazi kroz određene točke tijekom godine:

- Od kraja veljače do kraja srpnja Ministarstvo financija surađuje zajedno sa ministarstvom nadležnim za strukturne reforme i koordinaciju fondova Europske unije, ministarstvima i drugim državnim tijelima na razini razdjela organizacijske klasifikacije, ministarstvima nadležnim za pojedinačne strukturne reforme, te Vladom Republike Hrvatske. Njihovom komunikacijom i koordinacijom izrađuju se strateški planovi za trogodišnja razdoblja, nacionalni program reformi te program konvergencije na temelju kojih se sastavlja i izrađuje nacrt smjernica ekonomske i fiskalne politike za trogodišnje razdoblje koje će usvojiti Vlada.
- Sredinom kolovoza Ministarstvo financija dostavlja ministarstvima i drugim državnim tijelima upute za izradu prijedloga državnog proračuna, dok sredinom rujna, proračunski korisnici donose svoje prijedloge financijskih planova.
- Sredinom rujna dostavljaju se usklađeni prijedlozi financijskih planova Ministarstvu financija od strane Ministarstava i drugih državnih tijela.
- Sredinom listopada Ministarstvo financija radi izradbu nacrta proračuna za proračunsku godinu te projekciju za iduće dvije koje dostavlja Vladi kako bi sredinom studenog utvrdila prijedlog proračuna i projekcije te ih dostavlja Saboru.

- Krajem godine Hrvatski sabor izlaže proračun za sljedeću proračunsku godinu.

Uz sve navedene korake, istovremeno je potrebno da se vrši unutarnji i vanjski proračunski nadzor kao i revizija trošenja sredstava. Cilj je spriječiti štetne posljedice koje mogu nastati kao rezultat nepravilnosti, prijevara te pogrešnog upravljanja. Osim toga iznimno je važno da Državni ured za reviziju obavlja godišnje revizije državnog proračuna i njegovih korisnika, zajedno sa revizijom izvještaja o izvršenju državnog proračuna za prethodnu godinu, te pravovremeno izvještava Sabor o dobivenih rezultatima.

4.2.2. Struktura prihoda državnog proračuna

Dva su ključna segmenta kada se gleda veličina i struktura prihoda u državnom proračunu. To su glavna vrsta prihoda i porezna struktura prihoda u državnom proračunu, s obzirom da glavnina prihoda u proračunu dolazi upravo od poreza. Struktura prihoda državnog proračuna sastoji se od:

- Porezni prihodi
- Socijalni doprinosi
- Pomoći
- Ostali prihodi

Kada se govori o strukturi poreznih prihoda u državnom proračunu onda se vrši njihova podjela na:

1. Izravni porezi
 - Porez na dohodak pojedinca
 - Porez na dobit trgovačkih društava
2. Neizravni porezi
 - Porez na dodanu vrijednost
 - Poseban porez na kavu
 - Poseban porez na naftne derivate
 - Poseban porez na duhan
 - Poseban porez na pivo

- Poseban porez na bezalkoholna pića
- Poseban porez na alkohol
- Poseban porez na uvoz automobila
- Poseban porez na luksuzne proizvode
- 40% poreza na promet nekretnina i prava
- Carine, carinske pristojbe i posebne uvozne pristojbe

Ključno je održavati adekvatnu strukturu poreza, što će u najvećoj mjeri ovisiti o njihovim funkcijama i zahtjevima koje moraju zadovoljiti. Ti zahtjevi obuhvaćaju: zahtjev izdašnosti, zahtjev alokativne neutralnosti, zahtjev pravednosti ili jednakosti te zahtjev socijalne uravnoteženosti, zahtjev ekonomske efikasnosti, zahtjev harmonizacije i zahtjev decentralizacije.

Kako bi se lakše odlučilo kojoj vrsti poreza dati prednost kod oporezivanja, bitno je znati glavna obilježja izravnih i neizravnih poreza. Izravni porezi su orijentirani na određenu osobu te je porezna osnovica njihova ekonomska ili porezna snaga. Suprotno njima neizravni porezi se plaćaju na osnovu prometa koji je obavljen neovisno o ekonomskoj snazi poreznog obveznika.

Socijalni doprinosi kao prihod državnog proračuna dijele se na:

1. Doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti
2. Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje
3. Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje zaštite na radu
4. Doprinosi za obvezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti

Ostali prihodi državnog proračuna sastoje se od:

1. Neporezni prihodi
 - Dobit od javnih poduzeća
 - Dobit koju ostvari Hrvatska narodna banka
 - Prihodi od upravnih i sudskih pristojbi
 - Prihodi po posebnim propisima
 - Prihodi od dividendi
 - Prihodi od kamata
 - Prihodi tijela državne uprave

2. Kapitalni prihodi
 - Prodaja stalne kapitalne imovine
 - Prodaja zemlje i nematerijalne imovine
 - Kapitalni transferi iz neizdrživih izvora
3. Potpore

Porez na dohodak

„Jedan od najvažnijih i najznačajnijih poreznih oblika u sustavu svake države uz porez na promet, upravo je porez na dohodak, kojim se zahvaća dohodak fizičkih osoba. Njegov veliki utjecaj vidljiv je u njegovoj velikoj financijskoj izdašnosti i uporabi kao elastičnog i vrlo učinkovitog instrumenta ekonomske i socijalne politike. U Republici Hrvatskoj je u primjeni od 1.1.1994. godine. Pojam dohotka definira se kao razlika primitaka i izdataka nastalih tijekom poreznog razdoblja. Razlikuje se nekoliko izvora dohotka: (Zakon o porezu na dohodak NN 115/16, 106/18)

- dohodak od nesamostalnog rada
- dohodak od samostalne djelatnosti
- dohodak od imovine i imovinskih prava
- dohodak od kapitala
- dohodak od osiguranja
- drugi dohodak

Sve fizičke osobe koje u Republici Hrvatskoj ostvare dohodak obveznici su plaćanja poreza na dohodak, a mogu biti rezidenti i nerezidenti. Rezident je fizička osoba koja prebiva ili boravi u Republici Hrvatskoj, te je obveznik plaćanja poreza na dohodak koji ostvari u tuzemstvu i inozemstvu. Nerezident je fizička osoba koja ne prebiva niti boravi u Republici Hrvatskoj, ali ostvaruje dohodak, te je obveznik poreza samo na dohodak ostvaren u Hrvatskoj. Predmet oporezivanja porezom na dohodak jesu ukupni prihodi tj. dohodak poreznog obveznika odnosno tzv. sintetički dohodak koje rezident/nerezident ostvari u tuzemstvu i inozemstvu/tuzemstvu umanjeno za osobni odbitak za rezidenta/nerezidenta.

U hrvatskom poreznom sustavu trenutno se primjenjuju stope poreza od 24% (za iznose do 360.000,00 kn godišnje ili do 30.0000,00 kn mjesečno) te 36% (za iznose iznad 360.000,00 kn godišnje ili iznad 30.000,00 kn mjesečno). Prije utvrđivanja oporezivog dohotka od nesamostalnog rada od (mjesečne) porezne osnovice oduzima se iznos osobnog odbitka. Porez na dohodak je porezni oblik koji se može bolje od ostalih poreza prilagoditi osobnim okolnostima porezni obveznika. Osobni odbitak jedan je od instrumenata koji omogućavaju takvu prilagodbu, posebno jer uzima u obzir i uzdržavane članove obitelji.

Osobni odbitak je neoporezivi dio dohotka koji umanjuje poreznu osnovicu jer se sa stajališta pravednosti smatra da ne treba oporezivati dohodak kojim se zadovoljavaju osnovne životne potrebe. Svaki porezni obveznik ima pravo na osnovni osobni odbitak od 4.000,00 kn (od 2020.godine) za svaki mjesec poreznog razdoblja za koji se utvrđuje dohodak. Osnovni osobni odbitak može se povećati za uzdržavane članove obitelji kao što su bračni drug, djeca i druge uzdržavane osobe (osnovica od 2.500,00 kn * koeficijent svakog člana).“ (Denić:2019)

Porez na dobit trgovačkih društava

„Porez na dobit nameće se kao jedan od temeljnih poreza kojima se direktno utječe na poslovne poteze i odluke svakog subjekta. Drugim riječima, smatra se porezom koji će trgovačka društva platiti na dobit koju ostvare. U Republiku Hrvatsku uveden je početkom 1994. godine. Tadašnji Zakon temeljio se na potrošnom načelu te je svakako osnovno obilježje tog poreza bila mogućnost odbitka zaštitne kamate. O porezu na dobit govori se kada je objekt oporezivanja rezultat gospodarske djelatnosti određene organizacije uređene kao društvo. Iz toga kao bitne karakteristike poreza na dobit proizlazi sljedeće:

1. Subjekti oporezivanja su specifične organizacije, ujedinjene radi ostvarivanja određenih ciljeva
2. Porez na dobit utvrđuje se na osnovu rezultata gospodarske djelatnosti društva što znači da u obzir uzima različite oblike novog poreza, oblici u kojima se pojavljivao i u kojima se javlja u poreznim sustavima drugih država.

Važno je kako je od 2006.godine prihod od poreza na dobit isključivo prihod državnog proračuna Republike Hrvatske. Do tada, porez na dobit bio je zajednički porez što znači da se prihod od poreza dijelio između različitih razina vlasti.

Obveznik prava poreza na dobit je pravna osoba, odnosno trgovačko društvo. Misli se na rezidenta koji samostalno, obavlja gospodarsku djelatnost kako bi ostvario dobit i druge koristi. Također porezni obveznik može biti nerezident, tj. tuzemna poslovna jedinica inozemnog poduzetnika, ali samo za dobit ostvarenu u Republici Hrvatskoj. Prema propisima o porezu na dohodak, porezni obveznik je svaka fizička osoba koja ostvaruje dohodak od obrta i drugih obrtnih djelatnosti te je u prethodnom poreznom razdoblju ostvarila primitak veći od 3.000.000,00 kn, ili ako zadovoljava dva od ova tri uvjeta: (1) u prethodnom poreznom razdoblju ostvaren je dohodak veći od 400.000,00 kn, (2) dugotrajna imovina je u vrijednosti većoj od 2.000.000,00 kn, (3) u prethodnom poreznom razdoblju prosječno zapošljava više od 15 radnika.

Razlika prihoda i rashoda koja se utvrđuje prije obračuna poreza na dobit, koja je uvećana i umanjena prema odredbama Zakona o porezu na dobit, porezna je osnovica poreza na dobit utvrđena po računovodstvenim propisima. Porezne stope koje se primjenjuju na prethodno utvrđenu poreznu osnovicu su 12%, ukoliko su u poreznom razdoblju ostvareni prihodi do 3.000.000,00 kn ili 18% ukoliko su u poreznom razdoblju ostvareni prihodi jednaki ili veći od 3.000.000,01 kn prema Zakonu o porezu na dobit NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18.“ (Denić:2019)

Porez na dodanu vrijednost

„Porez na dodanu vrijednost (PDV) oblik je oporezivanja potrošnje koji se primjenjuje u više od 60 zemalja svijeta, a u Hrvatsku se uvodi od 1.1.1998. godine radi ponovne uspostave cjelokupnog hrvatskog poreznog sustava u novim okolnostima, te fiskalnih zahtjeva koji se stavljaju pred suvremeni porezni sustav. Svefazni je porez na promet koji se obračuna u svakoj fazi proizvodno-prodajnog ciklusa, ali samo na iznos dodane vrijednosti koja se oblikovala u toj fazi, a ne na cjelokupnu vrijednost proizvodnje.

Prije nego što proizvođač proda inpute kao nove proizvode ili usluge dodjeljuje im vrijednost koje se zove dodana vrijednost, a konačna cijena svakog proizvoda zapravo je zbroj svih dodanih

vrijednosti pojedinih faza ciklusa. Njezino oporezivanje provodi se tako da se porezna osnovica obračuna na vrijednost koja je dodana u oporezivanoj fazi. Razdoblje oporezivanja je kalendarska godina ili razdoblje poslovanja ako je porezni obveznik poslovao samo tijekom dijela godine. Svaki građanin koji kupi neko dobro ili plati neku uslugu snosi PDV koji je uračunan u cijenu, no on nije automatski obveznik PDV-a. Prema Zakon o porezu na dodanu vrijednost NN 73/13, 148/13, 143/14, 115/16, 106/18 obveznici PDV-a su samo osobe registrirane za obavljanje poduzetničke djelatnosti a to su:

1. Svaka osoba koja samostalno obavlja bilo koju gospodarsku djelatnost bez obzira na svrhu i rezultat obavljanja te djelatnosti
2. Svaka osoba koja povremeno isporučuje nova prijevozna sredstava
3. Porezni obveznik koji na području Republike Hrvatske nema sjedište, prebivalište, boravište ili poslovnu jedinicu, a u tuzemstvu obavlja isporuke dobara i usluga čije je mjesto oporezivanja u Republici Hrvatskoj
4. Tijela državne vlasti, tijela državne uprave, tijela i jedinice lokalne i područne samouprave, komore te druga tijela s javnim ovlastima ako obavljaju gospodarsku ili drugu djelatnost.

Predmet su oporezivanja PDV-om isporuke svih vrsta dobara i svih obavljenih usluga u tuzemstvu uz određenu naknadu. Kako bi se ostvarilo načelo zemlje odredišta, u predmet oporezivanja PDV-om spada i uvoz dobara u Hrvatsku, a pod određenim se uvjetima PDV-om oporezuje i stjecanje dobara unutar Europske Unije.

Poreznu osnovicu kod PDV-a kod isporuke dobara i usluga čini naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge, odnosno tržišna vrijednost ako se radi o korištenju dobara u ne poduzetničke svrhe, otuđenju imovine ili obavljanju usluga bez naknade. Prema carinskim propisima utvrđuje carinska vrijednost kao porezna osnovica pri uvozu. Iznosi kao što su porezi, carine, pristojbe i sličnih davanja, osim PDV-a, te sporedni troškovi koji mogu biti provizije, troškovi pakiranja, prijevoza i osiguranja koje isporučitelj dobara i usluga zaračunava kupcu ili primatelju čine poreznu osnovicu. Ovisno o predmetu oporezivanja, porezna osnovica se utvrđuje na drugačiji način.

Od 2009. godine porezna stopa poreza na dodanu vrijednost promijenjena je sa 22% na 23%, dok je 2012. godine povećana sa 23% na 25%. Danas se PDV u Republici Hrvatskoj plaća primjenom tri stope: standardna stopa od 25%, te snižene stope od 13% i 5%. Standardna (opća) stopa od 25% primjenjuje se na sav promet dobara i usluga, osim onih na koje se primjenjuju snižene stope i porezna oslobođenja.“ (Denić:2019)

Posebni porezi

„Posebnim porezima (trošarinama ili akcizama) oporezuje se promet individualnih proizvoda a obračunava u apsolutnom iznosu po jedinici mjere proizvoda (kilogram, hektolitar, komad), te nešto rjeđe u postotku vrijednosti kupljene robe ili kombinacijom ove dvije metode. Obveznici plaćanja poreza su proizvođači ili uvoznici i svi oni koji vrše nabavu i primitak proizvoda iz inozemstva, osim ako su prema carinskim propisima oslobođeni tog plaćanja. Drugi su po veličini prihod državnog proračuna nakon poreza na dodanu vrijednost. Prednost ovih poreza je što se jednostavno ubiru, imaju mali broj poreznih obveznika i karakteristični su po svojoj izdašnosti, a najčešće se primjenjuju usporedno s PDV-om. Prva trošarina u Hrvatskoj je uvedena na kavu 1993. godine, koju su slijedile trošarine na naftne derivate, duhan i njihove proizvode, alkohol, motorna vozila, plovila, zrakoplove, osiguranja itd.“ (Denić:2019)

4.3.Proračun izvanproračunskih fondova

Izvanproračunski fondovi u Republici Hrvatskoj pravne su osobe koje se financiraju iz namjenskih doprinosa i drugih prihoda, odnosno državnih institucija gdje prihodi i rashodi nisu dio državnog proračuna. Nazivaju se još i fondovi socijalnog osiguranja. Izvanproračunski fondovi se financiraju vlastitim proračunima kojima samostalno i rukovode, putem potpora ili drugih obveznih davanja tj. doprinosima. Ukoliko se nađu u situacijama kada vlastita sredstva nisu dovoljna za pokriće troškova odnosno provođenje zadataka, subvencioniraju se putem državnog proračuna. Prema Zakonu o proračunu (136/152, 15/15) izvanproračunski korisnici jesu izvanproračunski fondovi, trgovačka društva i druge pravne osobe u kojima država odnosno jedinica lokalne i regionalne samouprave ima odlučujući utjecaj na upravljanje i koji su prema pravilima statističke metodologije Europske unije (ESA 2010, propisana Uredbom (EU)

549/2013 Europskog parlamenta i Vijeća) razvrstani u sektore opće države, a nisu proračunski korisnici. Tri su izvanproračunska fonda koja trenutno djeluju u Republici Hrvatskoj, a to su:

1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
2. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
3. Hrvatski zavod za zapošljavanje

4.3.1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN 115/18) u Republici Hrvatskoj broje se tri stupa koji čine sustav mirovinskog osiguranja:

1. Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti
2. Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualizirane kapitalizirane štednje
3. Dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje

Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti ili prvi stup mirovinskog osiguranja ostvaruje se preko Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje u kojem su sadržani svi elementi javnog financiranja, a zasnivaju se na istim ili sličnim načelima u svim državama. Ta načela su: načelo uzajamnosti, načelo solidarnosti, načelo zakonskog uspostavljanja mirovinskog i invalidskog osiguranja, načelo obveznosti, načelo jedinstvenih prava u mirovinskom osiguranju, te načelo doprinosa za financiranje mirovinskog i invalidskog osiguranja. Osiguranici mirovinskog osiguranja su sve fizičke osobe koje su u radnom odnosu, odnosno obavljaju radnu djelatnost, te su prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN 115/18) obvezno osigurana na mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti. Zakon o mirovinskom osiguranju dalje nalaže da je osiguranik svaka osoba koja je osigurana za rizik u slučaju reduciranja radne sposobnosti, te njenog potpunog ili polovičnog gubitka kao i tjelesne povrede uzrokovane na radnom mjestu ili profesionalnom bolesti. Osiguranici prvog stupnja mirovinskog osiguranja ostvaruju prava na:

- Starosnu mirovinu
- Prijevremenu starosnu mirovinu
- Invalidsku mirovinu
- Privremenu invalidsku mirovinu

- Obiteljsku mirovinu
- Najnižu mirovinu
- Osnovnu mirovinu
- Profesionalnu rehabilitaciju
- Naknadu zbog tjelesnog oštećenja
- Naknadu putnih troškova u svezi s ostvarivanjem osiguranih prava

Upravno vijeće zajedno s ravnateljem koje imenuje Vlada Republike Hrvatske odgovorno je za upravljanje i rad Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a njegovo ustrojstvo propisano je Statutom Zavoda.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti zadužen je za širok raspon poslova. On obuhvaća izvršavanje poslova kojima će se ostvariti prava zaposlenika, poljoprivrednika i obrtnika te ostalih osiguranih osoba, te će zajamčiti da se osiguranim osobama osiguraju stručne pomoći pri njihovom ostvarivanju uz osiguranje zakonitosti ostvarivanja prava. Nadalje, hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje zadužen je planiranje, organiziranje i vođenje upravnog postupka kada se govori o ostvarivanju prava i obveza, kao i realizaciji međunarodnih ugovora. Bitno je da se održava i prati evidencija o osiguranim osobama te obveznicima uplate doprinosa i drugih davanja, kao i zaprimanje sredstava, praćenje učestalosti uplata i realizacija njihove naplate. Uz to, bitno je da se prikupljenim sredstvima zna raspolagati za funkcije utvrđene Zakonom, kako bi se u konačnici umanjile obveze uplatitelja doprinosa odnosno povisila primanja klijenata mirovinskog osiguranja. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti također je dužan obavljati poslove statističkih istraživanja, donositi opće akte za provedbu osiguranja, provoditi politiku razvoja i unapređenja, izdavati stručno-informativne publikacije o djelatnosti Zavoda, te realizirati sve ostale poslove koje su vezane za izvršavanje mirovinskog osiguranja.

Kada se govori o mirovinskom osiguranju na temelju generacijske solidarnosti govori se o tekućem financiranju odnosno javnom financiranju, dok se kod mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje odnosno drugom stupu mirovinskog osiguranja radi o privatiziranom i kapitalnom financiranju. To bi značilo da se uplaćeni doprinosi anuliraju na osobnom računu osiguranika sve do njegovom umirovljenja. Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje u Republici Hrvatskoj se primjenjuje od 2002.godine

Osiguranici tog sustava su svi oni koji su na dan primjene tog sustava mlađi od 40 godina i oni koji su stariji od 40 godina, a mlađi od 50 godina, koji su u roku šest mjeseci dobrovoljno opredijeljeni za ovaj stup mirovinskog osiguranja. Osiguranici koji se nalaze u sustavu mirovinskog osiguranja individualne kapitalizirane štednje u tome se slučaju mogu opredijeliti isključivo na ostvarenje mirovine iz prvog stupa ili mirovine iz oba stupa prema sporazumu donesem 1.1.2019.godine.

Prema Šimović (2010.) glavni subjekti mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje su:

- Obvezna mirovinska društva
- Obvezni mirovinski fondovi
- Banka skrbnik
- Središnji registar osiguranika
- Mirovinska osiguravajuća društva
- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

Treći stup mirovinskog osiguranja dobrovoljno je mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje. Mirovina koja se isplaćuje ovisiti će o iznosu uplaćenih sredstava, a mogu se registrirati sve osobe sa prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Sredstva koja se prikupljaju u sklopu ovog stupa provodi se putem dobrovoljnih mirovinskih fondova, a mirovine isplaćuju mirovinska osiguravajuća društva, izuzetno ona koja su u mogućnosti isplaćivati privremenu mirovinu iz dobrovoljnih mirovinskih fondova. Od 1.1.2019.godine moguća je i isplata mirovina društava za životno osiguranje.

Kod dobrovoljnih mirovinskih osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje ne postoje ograničenja članstava ili vremena. Članom može postati bilo tko, neovisno o zdravstvenom stanju ili dobi, a osiguranik je u mogućnosti sam odabrati visinu, trajanje i koliko često će uplaćivati u stup, ovisno o osobnim mogućnostima. Sredstva uplaćena na računu, u osobnom su vlasništva člana i ne oduzimaju se u slučaju prekida ili neredovitim uplatama osiguranika, te su u potpunosti nasljedna. Temeljni kriterij za korištenje tih sredstava je napunjenih 50 godina starosti za osiguranike koje su ugovor sklopili do 31.12.2018.godine, te 55 godina starosti za one koji su to učinili od 1.1.2019.godine.

Za sve osiguranike osigurane samo na temelju generacijske solidarnosti odnosno prvog stupa mirovinskog osiguranja, stopa doprinosa iznositi će 20%, dok za one koje se osiguravaju na temelju prvog i drugog stupa odnosno generacijske solidarnosti i individualne kapitalizirane štednje, stopa doprinosa biti će 15% i 5% respektivno.

Cilj sva tri stupa mirovinskog osiguranja je da omoguće što veću socijalnu sigurnost ili drugim riječima, što veća primanja u slučajevima starosti, invalidnosti i smrti. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) odgovorna je za nadziranje i praćenje svih poslova obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava.

4.3.2. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje je javna ustanova koja obavlja poslove obveznog (osnovnog) zdravstvenog osiguranja sukladno Zakonu o obveznom zdravstvenom osiguranju i Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, uz poslove dopunskog (dobrovoljnog) zdravstvenog osiguranja u skladu sa Zakonom o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju. Sjedište mu je u Zagrebu, gdje obavlja poslove ulaganja financijskih sredstava u zdravstvene usluge kako bi u konačnici osigurao bolju kvalitetu i produljenje života.

Zavod za zdravstveno osiguranje obavlja poslove politike razvoja i poboljšanja zdravstvene zaštite, poslove kojima će osigurati prava osiguranih osoba na zakonit način, a da bi ostvarili prava i zaštitili svoj interes pružiti će i posebnu stručnu pomoć. Zadaća zavoda za zdravstveno osiguranje je da planira, ugovara poslove, te plaća usluge zdravstvenim ustanovama i privatnim radnicima pribavljenim novčanim sredstvima, te sudjeluje u predlaganju osnovne mreže zdravstvene djelatnosti. Blisko surađuje sa ministrom koji je zadužen za zdravstvo kojemu će predlagati mjere zdravstvene zaštite kao i mišljenja o osnivanju zdravstvenih ustanova i početku obavljanja privatne prakse radnika u svrhu priključka osnovnoj mreži zdravstvenih djelatnika. Zavod za zdravstveno osiguranje također je zadužen za definiranje mjerila i oblika kojima će se koristiti visina novčanog sredstva za naknadu troškova prijevoza, utvrditi visinu naknade plaće, najviši iznos naknade, te način povećanja osnovice za naknadu. Sudjeluje u reguliranju cijene zdravstvene zaštite u ukupnom iznosu za punu vrijednost prava, provodi međunarodne ugovore, nadzire poslovanje zdravstvenih ustanova i privatnih radnika, te sva druga pitanja u svezi s

realiziranjem prava na osnovu obveznog zdravstvenog osiguranja. Osiguranim osobama na temelju obveznog zdravstvenog osiguranja omogućuje se:

1. Pravo na zdravstvenu zaštitu
 - Pravo na primarnu zdravstvenu zaštitu
 - Pravo na specijalističku - konzularnu zdravstvenu zaštitu
 - Pravo na bolničku zdravstvenu zaštitu
 - Pravo na korištenje lijekova koji se nalaze na listi Zavoda
2. Pravo na novčane naknade
 - Pravo na naknadu plaće za vrijeme bolovanja
 - Pravo na naknadu putnih troškova u vezi s korištenjem zdravstvene zaštite

Sve osigurane osobe obveznog zdravstvenog osiguranja po načelima uzajamnosti, solidarnosti i jednakosti ostvaruju jednaka prava i obveze temeljem Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju. S druge strane osiguranci dopunskog zdravstvenog osiguranja individualno ostvaruju prava koja su iznad standarda obveznog zdravstvenog osiguranja te im se pokriva trošak sudjelovanja u troškovima zdravstvene zaštite, što znači da sami osiguranci ne sudjeluju u dijelu troškova.

4.3.3. Hrvatski zavod za zapošljavanje

Hrvatski zavod za zapošljavanje je javna ustanova koja djeluje u Republici Hrvatskoj na temelju Zakona o tržištu rada (NN 118/20118) sa svrhom regulacije ponude i potražnje na tržištu rada, a najčešće se nalazi u ulozi posrednika. Posredovanjem pri zapošljavanju, Zavod pruža stručnu pomoć nezaposlenim i ostalim osobama, da na adekvatan način, sukladno njihovim znanjima i sposobnostima pronađu prikladno zanimanje i osiguraju poslodavcima upotpunjavanje radnih mjesta. Također omogućava nužnu radnu snagu, ostvaruje punu zaposlenost te prava koja pripadaju osobama za vrijeme nezaposlenosti.

Posredovanje osim navedenog, uključuje i : profesionalno usmjeravanje, upoznavanje metoda i tehnika traženja posla, obrazovanje za zaposlene i profesionalnu rehabilitaciju. Hrvatski zavod za zapošljavanje radi na nepristran način da povezuje poslodavce u potrazi za radnom snagom sa nezaposlenim osobama, na temelju prijave potreba za zaposlenike sa evidencijom nezaposlenih

osoba. Također osim direktnog pronalaženja radnih mjesta za nezaposlene, Zavod također omogućuje stručno osposobljavanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju, specijalizaciju, te stjecanje i dopunu znanja i vještina neophodnih za zaposlenje.

Prema Zakonu o tržištu rada (NN 118/2018), Hrvatski zavod za zapošljavanje dnevno obavlja široki opseg poslova, počevši od praćenja i analiziranja odnosa zapošljavanja i zaposlenosti, na osnovu kojeg daje stručna mišljenja i prijedloge unapređenja procesa zapošljavanja. Surađuje s poslodavcima na način da evidentira aktivnosti nezaposlenih, te posreduje među njima, prema njihovim potrebama, a po potrebi organizira i programe profesionalnog usmjerenja i obrazovanja te ih usklađuje sukladno potrebama za zaposlenicima. Osim što provodi međunarodne konvencije i međudržavne ugovore o zapošljavanju, također se zalaže za zapošljavanje hrvatskih državljana u inozemstvu kao i za izdavanje radnih dozvola stranim državljanima te osobama bez državljanstva za rad u Republici Hrvatskoj. Zadužen je i za sve druge poslove utvrđene Zakonom, statutom i aktima od rješavanja prava nezaposlenih, isplata naknada, upravljanje sredstvima na temelju doprinosa i sličnih poslova, a svoja izvješća o radu podnosi Saboru Republike Hrvatske i gospodarsko – socijalnom vijeću jednom godišnje do 30.travnja. Zavod za zapošljavanje vodi Upravno Vijeće koje donosi statut Zavoda kojim se određuju prava, obveze i odgovornosti, a mora biti potvrđen od strane Sabora Republike Hrvatske. Poslovi vezani za zapošljavanje također uključuju i materijalno osiguranje za vrijeme nezaposlenosti, a oni su prema Šimović (2010:479):

1. Novčanu naknadu za nezaposlene osobe (pod određenim uvjetima)
2. Zdravstveno osiguranje za nezaposlene osobe
3. Mirovinsko osiguranje za nezaposlene osobe
4. Naknadu troškova za vrijeme obrazovanja, jednokratne novčane pomoći, naknadu putnih i selidbenih troškova

4.4.Proračun lokalnih jedinica

Prema Zakonu o proračunu (NN 136/12 15/15), proračun jedinice lokalne i regionalne samouprave je akt kojim se procjenjuju prihodi i primici, te rashodi i izdaci za jednu godinu, doneseno od strane predstavničkog tijela u skladu i temeljem zakona.

Pod pojmom jedinica lokalne i područne samouprave Zakon o proračunu nalaže da su to općine, gradovi i županije čija tijela planiraju, vrše i realiziraju sve funkcije, zadaće i programe regulirane Zakonom i odlukama na temelju Zakona. Iako podijeljeni na županije, gradove i općine, svi proračuni lokalnih jedinica na razini države gledaju se kao jedinstven proračun lokalnih jedinica. Proračun je uobičajeno sastavljen od općeg dijela i posebnog dijela, a kada se govori o proračunu lokalne i regionalne samouprave onda tu još postoji i plan razvojnih programa. To je dokument koji se sastavlja za period od tri godine u kojem se prikazuju ciljevi i prioriteta razvoja, te programska i organizacijska klasifikacija proračuna lokalne i regionalne samouprave.

Proračun lokalnih jedinica predstavlja oblik fiskalne decentralizacije na način da dijeli financijske ovlasti na dobrobit nižih razina vlasti, u smislu da oni postaju nosioci javnih funkcija kao što su prijevoz, komunalne usluge, kultura, odgoj i obrazovanje, rekreacija, sport, zdravstvena i socijalna zaštita, uređenje naselja i stanovanje i drugo. Sukladno tomu, doći će do utjecaja na povećanje udjela rashoda lokalnih uprava u ukupnim javnim rashodima. Cilj lokalne vlasti je pomagati svojim građanima, biti upoznat s njihovim potrebama i željama te ih zadovoljiti i konstantno raditi na poboljšanju kvalitete svakodnevnog života. Prema Ustavu Republike Hrvatske jedinice lokalne samouprave, općine i gradovi, dužni su odrađivati poslove iz lokalnog djelokruga kojima se izravno utječe na ispunjenje potreba građana. Od iznimnog je značaja da jedinice područne samouprave i županije, obavljaju poslove područnog značaja kao što su školstvo, zdravstvo, urbanizacija, gospodarski razvoj, promet, infrastrukture i održavanje cesta, te nastanak i razvitak, obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova. Svaka područna i lokalna jedinica ostvaruje i nesputano raspolaže vlastitim prihodima proporcionalno njihovim ovlastima propisanim Ustavom i zakonom, a na državi je da sudjeluje u financijskom osposobljavanju siromašnijih jedinica lokalne samouprave. Lokalne i područne jedinice djeluju po načelu razmjernosti i solidarnosti.

Da bi lokalne uprave mogle neometano djelovati i razvijati se, djelovati će sukladno Deklaraciji o lokalnoj samoupravi (Međunarodni savez lokalnih vlasti, Rio de Janeiro 1985.) i Europskoj povelji o lokalnoj samoupravi, po ugovoru Vijeća Europe.

4.4.1. Struktura proračunskih prihoda jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ostvaruju prihode iz:

- Vlastitih izvora (prihodi od vlastite imovine županija, općina i gradova, županijski porezi, novčane kazne, gradski porezi, upravne i boravišne pristojbe, komunalne naknade, doprinosi i drugi prihodi utvrđeni zakonom)
- Zajednički porezi
- Dotacije iz državnog i županijskog proračuna

Prema europskoj klasifikaciji moguće ih je još podijeliti na tekuće prihode (porezne, neporezne, pomoći), kapitalne prihode i primitke od zaduživanja, a gledajući na kriterij pripadnosti mogu se gledati kao zajednički porezi i vlastiti porezi (županijski, općinski i gradski). Shodno zakonskom predlošku koji donosi središnja vlast, zajednički porezi su porezi središnje države, županija, općina i gradova, a tu ulogu u poreznom sustavu Republike Hrvatske zauzimaju porez na dohodak i porez na promet nekretnina.

Porez na dohodak

„Jedan od najvažnijih i najznačajnijih poreznih oblika u sustavu svake države uz porez na promet, upravo je porez na dohodak, kojim se zahvaća dohodak fizičkih osoba. Njegov veliki utjecaj vidljiv je u njegovoj velikoj financijskoj izdašnosti i uporabi kao elastičnog i vrlo učinkovitog instrumenta ekonomske i socijalne politike. U Republici Hrvatskoj je u primjeni od 1.1.1994. godine, a smatra se jednim od najsloženijih poreza. S jedne strane kada je u pitanju država pretpostavlja postojanje dobro organizirane, sposobne, porezne uprave, a s druge strane kada se gledaju porezni obveznici predstavlja velik stupanj spremnosti na suradnju te dobro organizirani evidencijski sustav podataka koji su potrebni da bi se taj porez utvrdio.

Pojam dohotka definira se kao razlika primitaka i izdataka nastalih tijekom poreznog razdoblja. Razlikuje se nekoliko izvora dohotka prema Zakonu o porezu na dohodak NN 115/16, 106/18:

- dohodak od nesamostalnog rada
- dohodak od samostalne djelatnosti
- dohodak od imovine i imovinskih prava

- dohodak od kapitala
- dohodak od osiguranja
- drugi dohodak” (Denić:2019)

“Sve fizičke osobe koje u Republici Hrvatskoj ostvare dohodak obveznici su plaćanja poreza na dohodak, a mogu biti rezidenti i nerezidenti. Rezident je fizička osoba koja prebiva ili boravi u Republici Hrvatskoj, te je obveznik plaćanja poreza na dohodak koji ostvari u tuzemstvu i inozemstvu. Nerezident je fizička osoba koja ne prebiva niti boravi u Republici Hrvatskoj, ali ostvaruje dohodak, te je obveznik poreza samo na dohodak ostvaren u Hrvatskoj. Predmet oporezivanja porezom na dohodak jesu ukupni prihodi tj. dohodak poreznog obveznika odnosno tzv. sintetički dohodak koje svaki rezident/nerezident ostvari u tuzemstvu i inozemstvu/tuzemstvu umanjen za osobni odbitak za rezidenta/nerezidenta.

U hrvatskom poreznom sustavu trenutno se primjenjuju stope poreza od 24% (za iznose do 360.000,00 kn godišnje ili do 30.000,00 kn mjesečno) te 36% (za iznose iznad 360.000,000 kn godišnje il iznad 30.000,00 kn mjesečno). Prije utvrđivanja oporezivog dohotka od nesamostalnog rada od (mjesečne) porezne osnovice oduzima se iznos osobnog odbitka. Porez na dohodak je porezni oblik koji se može bolje od ostalih poreza prilagoditi osobnim okolnostima poreznih obveznika. Osobni odbitak jedan je od instrumenata koji omogućavaju takvu prilagodbu, posebno jer uzima u obzir i uzdržavana članove obitelji. Osobni odbitak je neoporezivi dio dohotka koji umanjuju poreznu osnovicu jer se sa stajališta pravednosti smatra da ne treba oporezivati dohodak kojim se zadovoljavaju osnovne životne potrebe. Svaki porezni obveznik ima pravo na osnovni osobni odbitak od 4.000,00 (od 2020.godine) kn za svaki mjesec poreznog razdoblja za koji se utvrđuje dohodak. Osnovni osobni odbitak može se povećati za uzdržavane članove obitelji kao što su bračni drug, djeca i druge uzdržavane osobe. (osnovica od 2.500,00 kn * koeficijent svakog člana)“ (Denić:2019)

Porez na promet nekretnina

„Stjecatelj vlasništva nekretnine (građevine, zemljišta) obveznik je plaćanja poreza na promet nekretnina u Republici Hrvatskoj kad se na takvo stjecanje ne plaća porez na dodanu vrijednost.

Načini stjecanja nekretnina su kupoprodajom, nasljeđivanjem, zamjenom, darovanjem, unošenjem ili izuzimanjem iz trgovačkog društva.

Osnovica poreza na promet nekretnina je tržišna vrijednost nekretnine u trenutku nastanka poreze obveze. Tržišna vrijednost nekretnine je cijena koju nekretnina može postići u trenutku kada nastaje porezna obveza. Predmet oporezivanja je promet nekretnina, a njime se smatra stjecanje nekretnina na koje se plaća porez na dodanu vrijednost. Stopa poreza na promet nekretnina iznosi 3%.

Kada se govori o vlastitim porezima, njihovi prihodi u potpunosti pripadaju proračunima županija, općina i gradova. U slučaju da se sagledavaju prema stupnju reguliranja svih bitnih elemenata pojedinih poreza odnosno stupnju normativne autonomije, govori se o isključivim porezima čije značajke utvrđuje državna vlast. Općine i gradovi imaju određenu razinu samostalnosti što se tiče definiranja stopa lokalnih poreza, no i oni moraju biti unutar zakonskih ograničenja koja utvrđuje središnja vlast. Pod županijske poreze ubrajaju se porez na nasljedstva i darove, porez na cestovna motorna vozila, porez na plovila i porez na automate za zabavne igre.“ (Denić:2019) Pod gradske poreze ubrajaju se još prirez porezu na dohodak, porez na potrošnju, porez na kuće za odmor i porez na korištenje javnih površina.

Porez na nasljedstva i darove

„Oporezivanje naslijeđenih ili darovanih pokretnih imovina u Republici Hrvatskoj određeno je Zakonom o financiranju jedinica lokalne i područne samouprave, te Zakonom o porezu na promet nekretnina ako se radi o oporezivanju naslijeđenih ili darovanih nekretnina. Porez na nasljedstva i darove plaća se po propisanoj stopi županijskom odlukom od 4%. Poreznim obveznikom se smatra svaka fizička i pravna osoba koja naslijedi, primi na dar ili stekne imovinu na koju se plaća porez u Republici Hrvatskoj, a odnosi se na:

- gotov novac, novčane tražbine i vrijednosne papire
- pokretnine ako im je pojedinačna tržišna vrijednost veća od 50.000,00 kn na dan utvrđivanja porezne obveze“ (Denić:2019)

Porez na cestovna motorna vozila

„Porezni obveznik je vlasnik ili korisnik koji je upisan u prometnu dozvolu za registrirani osobni automobil, motocikl ili četverocikl do 10 godina starosti. Plaćaju ga jednom godišnje u trenutku njegove registracije ili ovjere produženja prometne dozvole prema snazi njegova motora koja je iskazana u kW i godinama starosti vozila. Sve osobe koje nisu plaćale carinu i PDV pri nabavi vozila oslobođene su plaćanja ovog poreza. Na vozila državne i lokalne samouprave, zdravstvenih ustanova, vatrogasnih jedinica, diplomatskih i konzularnih predstavništava i njihova osoblja, porez se ne plaća kao ni na vozila kojima se obavlja neka registrirana djelatnost prijevoza umrlih i taksi službi.

Stopa poreza na cestovna motorna vozila za: (Zakon o lokalnim porezima NN 115/16, 101/17)

- automobil od 200,00 kn do 1.500,00 kn
- motocikl od 50,00 kn do 1.200,00 kn
- laki četverocikli i četverocikli od 30,00 kn do 140,00 kn“ (Denić:2019)

Porez na plovila

„Sve fizičke osobe koja u svojem vlasništvu imaju plovilo obveznici su plaćanja poreza na plovila i to jednom godišnje prema dužini plovila iskazanoj u metrima, prema snazi motora iskazanoj u kW, te ovisno o tome ima li plovilo kabinu ili ne. Ako se plovilom obavlja neka registrirana djelatnost, ili ako su vlasništvu domicilnog stanovništva na otocima koje služe za organizaciju života i održavanje posjeda tada se porez ne plaća.

Stopa poreza na plovila za: (Zakon o lokalnim porezima NN 115/16, 101/17)

- plovila s kabinom bez kabine od 100,00 kn do 600,00 kn
- plovila s kabinom na motorni pogon od 200,00 kn do 5.000,00 kn
- plovila s kabinom i pogonom na jedra od 200,00 kn do 4.000,00 kn“ (Denić:2019)

Porez na automate za zabavne igre

„Svaka fizička ili pravna osoba koja automate za zabavne igre stavi u uporabu u zabavnim klubovima, javnim objektima i drugim javnim prostorima po zakonu je obveznik plaćanja poreza na automate za zabavne igre. Pod automatima se smatraju svi automati koji služe za priređivanje zabavnih igara na računalima, simulatorima, video automatima, fliperima, pikadima, biljarima (osim onih koji imaju istaknutu markicu Hrvatskog biljarskog saveza), stolnim nogometom i drugim sličnim automatima koji se stavljaju u pogon pomoću kovanica, žetona ili uz naplatu pri čemu igrač ne ostvaruje dobitak u novcu, stvarima ili pravima. (Zakon o lokalnim porezima NN 115/16, 101/17). Porezna stopa iznosi 100,00 kn mjesečno po automatu..“ (Denić:2019)

Prerez porezu na dohodak

„Porezni obveznik prireza porezu na dohodak je fizička osoba kojoj je prebivalište ili uobičajeno boravište na području općine ili grada koji su svojom odlukom propisali prerez porezu na dohodak. Porezna osnovica je svota poreza na dohodak. Da bi se prerez izračunao potrebno je utvrđenu stopu poreza na dohodak pomnožiti s propisanom stopom prireza. Stope prireza u Republici Hrvatskoj su: (Zakon o lokalnim porezima NN 115/16, 101/17)

- Općina do 10%
- Grad ispod 30.000 stanovnika do 12%
- Grad iznad 30.000 stanovnika do 15%
- Grad Zagreb do 18%“ (Denić:2019)

Porez na potrošnju

„Petrošnja alkoholnih pića (žestokih pića, vinjak, rakiju, prirodnih vina, specijalnih vina i piva) i bezalkoholnih pića u ugostiteljskim objektima, stavke su na koje se plaća porez na potrošnju, a u koje nije uključen porez na dodanu vrijednost. Plaćaju ga sve pravne i fizičke osobe koje omogućuju ugostiteljske usluge, a stopu poreza propisuje grad/općina koja može biti do 3%.“ (Denić:2019)

Porez na kuće za odmor

„Porezni obveznik plaćanja poreza na kuće za odmor je pravna i fizička osoba koja posjeduje kuću za odmor (zgradu, dio zgrade ili stana koji se koristi povremeno ili sezonski). Ovisno o općini ili gradu u kojem se kuća nalazi, starosti građevine, stanju infrastrukture te drugim okolnostima, porez će iznositi od 5 do 15 kn po četvornome metru korištene površine.“ (Denić:2019)

Porez na korištenje javnih površina

„Porezni obveznici su pravne i fizičke osobe koje koriste javne površine čiji način plaćanja, visinu poreza i uvijete pod kojima se isti plaća propisuje predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave svojom odlukom. Istom odlukom se propisuju oslobođenja i olakšice od plaćanja poreza, kao i što se smatra javnom površinom. Najčešće se javne površine koriste u ljetnim mjesecima kod ugostiteljskih djelatnosti, te kod priređivača različitih zabavnih sadržaja u lunaparku, cirkusu itd.“ (Denić:2019)

Kao još jedna vrlo bitna stavka lokalnih prihoda, i to stavka kojom se na dodatan način financiraju lokalne jedinice ističu se dotacije. Kako bi država umanjila nejednakosti koje su rezultat neravnomjernog rasporeda prihoda na nižim razinama vlasti, država nastoji provesti okomito i vodoravno fiskalno izravnjanje. Okomito fiskalno izravnjanje obavlja se kontekstu dijeljenja prihoda, a vodoravno fiskalno izravnjanje su spomenute dotacije. Cilj koji se želi postići dotacijama je pružiti pomoć onim lokalnim jedinicama koje su siromašnije u financiranju javnih usluga, odnosno onim lokalnim jedinicama koje ne raspolažu s dovoljno fiskalnih kapaciteta. Dva su pristupa dodjeljivanju dotacijama. One mogu biti od središnje države ili između regija na kooperativnoj razini. Iako postoje dokazi da bi transfer dotacija između regija bio učinkovitiji, u praksi su dotacije od središnje države uobičajnija pojava. Tako središnja država temeljem fiskalne nejednakosti nudi lokalnim jedinicama određeni iznos sredstava na temelju preciznog i točnog izvješća fiskalnog stanja lokalnih jedinica.

5.ANALIZA I PRIKAZ FISKLANOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE

Postavlja se teorijska podloga koja objašnjava proračunsku klasifikaciju kao sustav nadzora i kontrole prihoda i primitaka te rashoda i izdataka, te vrste klasifikacija koje se danas primjenjuju, zajedno sa računom prihoda i rashoda i računa financiranja kao općeg dijela proračuna Republike Hrvatske. Na osnovu tabličnih i grafičkih podataka prikazuju se prikupljeni porezni prihodi i prihodi od doprinosa u razdoblju od 2014.godine do 2018.godine.

5.1.Poračunska klasifikacija

Najvažniji procesi koji se izvršavaju pri izradbi svakog proračuna kao što su planiranje, izvršavanje, evidentiranje i izvješćivanje potpuni su tek kada se u to uključi primjena proračunske klasifikacije. Kako bi se takva klasifikacija implementirala na odgovarajući način donesen je odgovarajući Pravilnik o proračunskoj klasifikaciji temeljem članka 21.stavka 3. Zakona o proračunu (NN 87/08) kojim se određuje način njihove primjene, vrste i sadržaj.

Proračunske klasifikacije su koncept koji sustavno nadzire i kontrolira prihode i primitke, kao i rashode i izdatke definiranih temeljem nositelja, vrste, lokacije, cilja, namjene i izvora financiranja. Sve odredbe Pravilnika odražavaju se na državni proračun i proračun jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te njihove korisnike zajedno s izvanproračunskim korisnicima. “Proračunske klasifikacije koje se danas primjenjuju su:

1. Organizacijska klasifikacija
2. Programska klasifikacija
3. Funkcijska klasifikacija
4. Ekonomska klasifikacija
5. Lokacijska klasifikacija
6. Izvori financiranja” (Zakon o proračunu NN 87/08)

(1) Organizacijska klasifikacija sastavljena je s ciljem ostvarenja zacrtanih ciljeva adekvatnim materijalnim sredstvima putem međusobno usuglašenih proračunskih jedinica i korisnika. Formirana je utvrđivanjem razdjela glave i proračunskih korisnika. Razdjel provodi potrebe planiranja i izvršenja proračuna. U kontekstu državnog proračuna može se izdati ministrima i proračunskim korisnicima koji su direktno povezano s Hrvatskim saborom ili predsjednikom u

Republici Hrvatskoj, dok se sa stajališta proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izdaju izvršnome, predstavničkom ili upravnim tijelima. Može postojati jedna ili više glava razdjela, a proračunski korisnik može pripadati samo jednoj glavi.

(2) Programska klasifikacija zadužena je za utvrđivanje programa, projekata i aktivnosti, kao i definiranjem glavnih programa kod državnog proračuna i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Program je glavna stavka koja je zadužena za ispunjenje ciljeva, a povezuje jednu ili više aktivnosti i projekata, dok oni mogu pripadati samo jednom programu. Aktivnosti su sastavljeni od planiranih rashoda i izdataka utvrđeni programom, a nisu unaprijed utvrđeni vremenom trajanja. S druge strane, projekt ima unaprijed utvrđeno vrijeme trajanja stoga se planira jednokratno, utvrđeno programom planiranih rashoda i izdataka. Moguće je razlikovati dvije vrste projekata: tekući, koji ne podrazumijeva povećanje imovine i kapitalni čije ulaganje znači povećanje imovine. Kada se definiraju glavni programi, na njima je da zadovoljavaju Strategije Vladinih programa za trogodišnje razdoblje i strateških dokumenata jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a utvrđuje ih Ministarstvo financija ili upravno tijelo na području jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(3) Funkcijska klasifikacija koristi se brojčanim oznakama i nazivima grupiranim po razredima, skupinama i podskupinama koje je preuzela iz međunarodne klasifikacije funkcija država (COFOG) Ujedinjenih naroda – Klasifikacija rashoda u skladu s namjenom. Tri su razine u hijerarhijskoj strukturi s obzirom na namjenu u koji se rashodi mogu razvrstati, od prve razine koja se sastoji od dvoznamenkastog broja, druge razine koja se sastoji od troznamenkastog broja i treće razine koja broji četveroznamenkaste brojeve.

(4) Ekonomska klasifikacija razvrstava i prikazuje sustavan pregled prihoda i primitaka po prirodnim vrsta kao i rashoda i izdataka po svojoj ekonomskoj namjeni. Mogu se razvrstati u razrede, skupine, podskupine, odjeljke i osnovne račune te u određenim slučajevima to mogu biti i analitički računi.

(5) Lokacijska klasifikacija sortira rashode i izdatke za Republiku Hrvatsku i inozemstvo s naglaskom na brojčane oznake od tri znamenke za županije, te jedna ili dvije znamenke za gradove i općine koje određuje Državna geodetska uprava. U procesu planiranja povezani su jednoznačnom vezom s brojčanim oznakama aktivnosti i projekata ili su povezani uz svaku transakciju odnosno poslovni događaj u procesu izvršavanja. Sve to određuje Ministarstvo

financija po uputama za izradu prijedloga proračuna dok se nazivi određuju prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj.

(6) Izvori financiranja sastavljeni su primarno od primitaka i prihoda kojima je namjera otplaćivanje rashoda i izdataka određene vrste i namjene. Primitci i prihodi prikazani su prema izvorima iz kojih potječu, dok se rashodi i izdaci nadziru prema izvorima financiranja. Izvori prihoda obuhvaćaju sve opće prihode i primitke, doprinose, vlastite prihode, prihode za posebne namjene, pomoći, donacije, prihode od prodaje ili zamjene nefinancijske imovine, naknade s naslova osiguranja i namjenske primitke.

5.2. Račun prihoda i rashoda i račun financiranja

Proračun Republike Hrvatske sastavljen je od općeg i posebnog dijela. Kao opći dio proračuna uvrštavaju se račun prihoda i rashoda te račun financiranja, dok se pod posebni dio proračuna ubrajaju plan rashoda i izdataka proračunskih korisnika. Račun prihoda i rashoda se uz bilancu i izvještaj o novčanom tijeku smatra jednim od glavnih financijskih izvještaja u poslovanju kojim se procjenjuje financijska uspješnost i položaj poduzeća.

„Račun prihoda i rashoda proračuna sastoji se od prihoda i rashoda prema ekonomskoj klasifikaciji:

1. Prihodi
 - Prihodi od poreza
 - Doprinosi za obvezna osiguranja
 - Pomoći
 - Prihodi od imovine
 - Prihodi od pristojbi i naknada
 - Ostali prihodi
 - Prihodi od prodaje nefinancijske imovine
2. Rashodi
 - Rashodi za zaposlene
 - Materijalni rashodi
 - Financijski rashodi

- Subvencije
- Pomoći
- Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade
- Ostali rashodi
- Rashodi za nabavu nefinancijske imovine

RAČUN FINANCIRANJA“ (Zakonu o proračunu, NN 87/08, 136/12, 15/15)

Prema Zakonu o proračunu (NN 87/08, 136/12, 15/15) u računu financiranja prikazani su primici koji se ostvaruju od financijske imovine i zaduživanja kao i izdaci financijske imovine za otplatu kredita i zajmova. Dio je proračuna koji predočava način na koji se financira proračunski manjak, odnosno u kojoj mjeri se država može zadužiti, koju količinu novca je spremna izdvojiti za otplaćivanje dospjelih dugova, te način na koji se koristi proračunski višak. Uz račun prihoda i rashoda, i račun financiranja se prikazuje na razini odjeljka ekonomske klasifikacije.

5.3. Analiza prikupljenih poreznih prihoda od 2014. do 2016. godine

Republika Hrvatska 2014. se godine našla šestu godinu za redom u recesiji, usred financijske krize koja je vladala svijetom. Bruto domaći proizvod je bio u padu, a mogućnosti za napredak i ekonomski rast bile su ograničene. Proračunski manjak bio je sve veći, a i javni dug je bio u porastu kao rezultat recesije. Kako bi se situacija poboljšala Vijeće ministara Europske unije predložilo je fiskalnu konsolidaciju kao rješenje trenutnih okolnosti i proračunskog manjka. Prema preporukama Vijeća, mjere su provedene na prihodovnoj strani proračuna u obliku promjene poreznih propisa, smanjenje sive ekonomije te bolja naplata proračunskih prihoda, te na rashodovnoj strani u vidu provođenja mjera koje neće utjecati negativno na rast, a zadržati će socijalnu zaštitu građana i iskoristiti sredstava fondova Europske Unije, sve naravno, u cilju smanjenja manjka u proračunu. Kroz cijelu 2014. godinu Republika Hrvatska nastavila je jačati fiskalnu disciplinu što je donijelo poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu u naplati prihoda proračuna. Osim toga proces fiskalizacije je doveo do uspješnije naplate poreznih prihoda pri prometu gotovinom, a smanjio poreznu nedisciplinu. Na temelju podataka o izvršenju državnog proračuna u 2014. godini su ostvareni ukupni prihodi od 114 milijardi kuna.

2015.godina za Republiku Hrvatsku ističe se kao jedna od ključnih godina u bližoj povijesti s obzirom na ostvarenje određenih proračunskih ciljeva. Naime, nakon šest godina recesije, u Republici Hrvatskoj dolazi do rasta domaćih gospodarskih aktivnosti te realnog rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP). Godina je bila uspješnija od očekivanog u prvom redu najviše zahvaljujući provedenim mjerama ekonomske politike, posebice fiskalne politike i povećanja raspoloživog dohotka stanovništva. Mjere koje su provedene u tom razdoblju najviše su se odražavale na fiskalnu konsolidaciju, kako prihoda tako i rashoda u proračunu. S prihodovne strane najveća se pozornost pridavala promjenama u poreznim propisima, smanjenja sive ekonomije kao i uspješnija naplata proračunskih prihoda. Glavni cilj rashodovne strane proračuna bilo je smanjenje proračunskog manjka koji je u svim aspektima imao negativan utjecaj, kako na rast tako i na zadržavanje socijalne zaštite građana, što je u konačnici značilo i sve češća korištenja fondova Europske Unije. Kroz cijelu 2015.godinu Vlada je nastavila provoditi fiskalnu konsolidaciju u skladu s preporukama Vijeća Europske Unije u okviru procedure prekomjernog proračunskog manjka. Uz sve navedeno, promjene koje su se u to vrijeme događale u gospodarstvu su uz kretanje prihoda utjecale i na zakonske izmjene u poreznim propisima u 2015.godine koje Vlada odlučila provesti u svrhu smanjenja proračunskog manjka. Utjecalo je to na oporezivanje dohotka, oporezivanje prometa nekretnina, oporezivanje igara na sreću, te povlačenje dobiti trgovačkih društava u vlasništvu države s obzirom na državni proračun. Sve provedene mjere pridonijele su jačanju fiskalne discipline koja se odrazila na kvalitetnijoj naplati prihoda s obzirom na prethodne godine. Temeljem podataka državnog proračuna za 2015.godinu ukupni prihodi državnog proračuna iznosili su 109.75 milijardi kuna.

S pozitivnim kretanjima nastavilo se i u 2016.godini kada dolazi do razvijanja i unapređenja makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja te rasta BDP-a potaknutog osnaživanjem domaće potražnje. Mjere fiskalne politike koje su prethodnih godina bile usmjerene na fiskalnu konsolidaciju na prihodovnoj i rashodovnoj strani proračuna pokazale su zavidan napredak tijekom 2016.godine i dovele do značajnog smanjenja proračunskog manjka. Iste mjere nastavile su sa svojim djelovanjem tako da su prihodi zahvaljujući dobrim gospodarskim kretanjima i turističkoj sezoni ostvareni na većoj razini od planirane, dok su sa rashodovne strane ostvarene značajne uštede. Prihodi od poreza u turizmu ostvaruju se kroz brojne poreze. Najviše se tu ističe porez na dodanu vrijednost po stopama od 25% i 13% za usluge svih vrsta smještaja i usluga pripremanja hrane. Zatim se tu ubrajaju turistički porezi, boravišne pristojbe, porez na potrošnju,

carine itd. Temeljem konačnih podataka državnog proračuna za 2016.godinu ukupni prihodi državnog proračuna iznosili su 11.84 milijardu kuna, te u odnosu na prethodnu godinu bilježe povećanje od 6,7%. Tablicom 1. prikazani su ukupni prihodi proračuna u Republici Hrvatskoj od 2014.do 2016.godine, te udio prihoda od poreza u istom razdoblju.

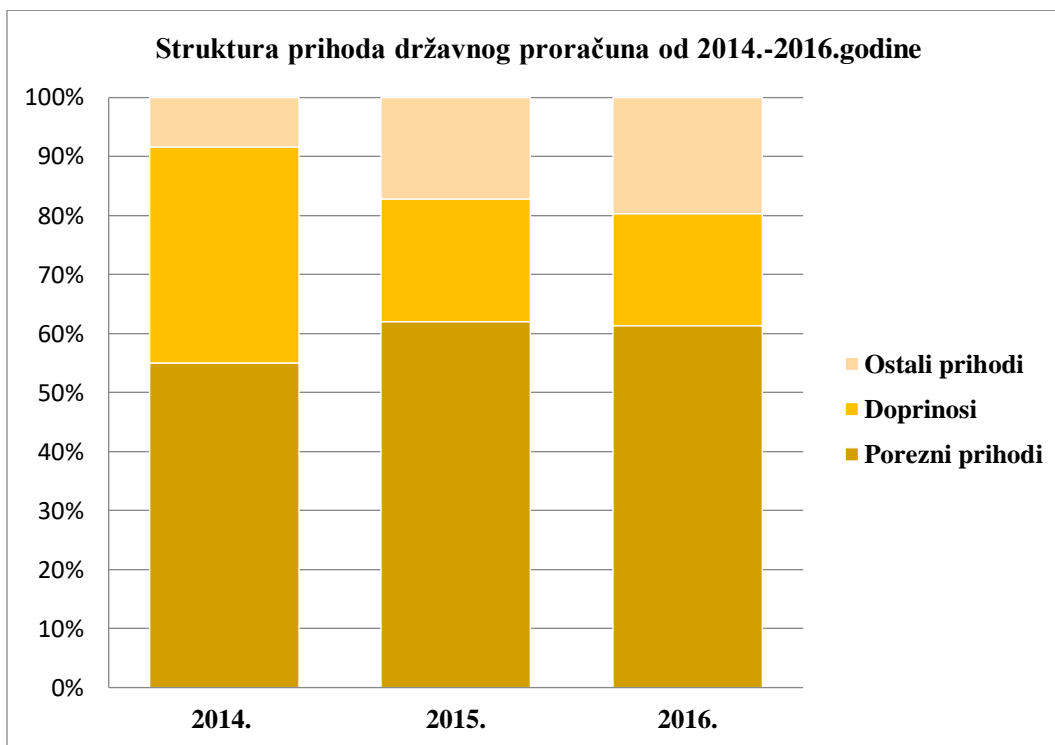
Tablica 1.Prihodi proračuna i udio prihoda od poreza u razdoblju od 2014.-2016.godine

PRIHODI PRORAČUNA U RAZDOBLJU OD 2014. DO 2016. GODINE U HRK					
2014.		2015.		2016.	
UKUPNI PRIHODI U KN	PRIHODI OD POREZA	UKUPNI PRIHODI U KN	PRIHODI OD POREZA	UKUPNI PRIHODI U KN	PRIHODI OD POREZA
114.73 mlrd.	63.07 mlrd	109.75 mlrd.	68.014 mlrd.	116.84 mlrd.	71.69 mlrd.
UDIO POREZNIH PRIHODA U UKUPNIM PRIHODIMA	54,97%	-	61,97%	-	61,35%

Izvor: izrada autora

U tablici 1. prikazani su podaci za trogodišnje razdoblje od 2014. godine do 2016. godine. Promatrajući tablicu vidljiv je manjak poreznih prihoda u državnom proračunu tijekom 2014.godine. Iako je ostvareno nešto više od očekivanih prihoda u iznosu os 114.73 milijarde, udio prihoda od poreza najmanji je kroz promatrano razdoblje. Razlog je to zbog određenih izmjena i dopuna koje su u 2014.godine nastupile u proračunu te gospodarske krize koja u to vrijeme zahvatila među ostalim zemljama i Republiku Hrvatsku. Prihodi od poreza koji su ostvareni iznosili su 63.07 milijarde kuna što je svega 54,97% ukupnih prihoda u toj godini. Ukupni prihodi proračuna 2015.godine, iznosili su preko 109 milijardi kn, od čega je 68 milijardi kn poreznih prihoda odnosno 61,97% udjela prihoda od poreza u ukupnim приходима proračuna. Povećanje je to u odnosu na prethodnu godinu od svega 7,8%. Bila je to prva u nizu godina kada se Republika Hrvatska počela oporavljati od međunarodne gospodarske krize, zahvaljujući određenim izmjenama u proračunu kao i u zakonima u korist smanjivanja proračunskog manjka i jačanja fiskalne discipline. 2016. godine ukupni prihodi iznosili su 116.8 milijardi kn gdje je

udio prihoda od poreza bio 61,35% odnosno preko 71.6 milijarde kuna. Tijekom cijele godine Vlada Republike Hrvatske provodila je fiskalnu konsolidaciju u skladu s preporukama Vijeća Europske Unije kako bi još više umanjila deficit proračuna što je rezultiralo boljim gospodarskim kretanjima nego što se očekivalo. Prihodi proračuna tako bilježe povećanje u odnosu na prethodnu 2015.godinu, što je jednim dijelom i rezultat vrlo dobre turističke sezone u zemlji. Gledajući tablicu i uspoređujući 2014., 2015. i 2016. godinu jednostavno se može zaključiti da je nakon 2014.godine vidljiv napredak. 2014.godina bila je zadnja godina recesije kod koje je uočljiv manjak u poreznim prihodima. Iduće dvije godine primjenjujući fiskalnu konsolidaciju i Preporuke Vijeća Europe, Republika Hrvatska je ostvarila određeni napredak i veći priljev poreznih prihoda u državnu blagajnu.

Grafikon 1. Struktura prihoda državnog proračuna od 2014. do 2016.godine

Izvor: izrada autora

Grafikonom 1. prikazana je struktura prihoda u državnom proračunu kroz promatrano trogodišnje razdoblje. Gledajući samo konstrukciju prihoda svake godine pojedinačno uočljiva je razlika između 2014. godine i naredne dvije. Najveća promjena primjećuje su u prihodima od doprinosa. Naime u 2014.godini doprinosi za zdravstveno osiguranje još su se ubrajali u prihode

državnog proračuna, dok od 1.1.2015.godine oni počinju djelovati u sklopu HZZO-a o čemu će nešto više biti rečeno u nastavku. Također u istoj godini Republika Hrvatska je već šestu godinu za redom prolazila kroz međunarodnu gospodarsku krizu što opravdava manjak poreznih prihoda u odnosu na 2015. i 2016. godinu. Osim toga, po svojim priljevima u državnu blagajnu 2015. i 2016. godina su vrlo slične.

Početakom 2014.godine u okviru državnog proračuna i financijskih planova izvanproračunskih korisnika došlo je do određenih izmjena i dopuna kako na prihodovnoj tako i na rashodovnoj strani proračuna. Iako je bila godina recesije, realizacija prihoda premašila je očekivanja. Najveći utjecaj i ostvarenje zabilježili su prihodi od poreza na dodanu vrijednost, porez na dobit, posebni porezi i trošarine. Uslijedile su promjene u oporezivanju igara na sreću, promjene u koncesijskim ugovorima, odluke o povlačenju dobiti trgovačkih društava u vlasništvu države, te su naknade za trošarine kao što su benzin i plinsko ulje povećane. Bolja naplata prihoda održana je kroz cijelu godinu zahvaljujući mjerama koje su pridonijele jačanju fiskalne discipline i fiskalizacije što je u konačnici donijelo značajne rezultate pri ubiranju poreza. Tijekom 2015.godine prekinut je negativan trend ekonomske aktivnosti što je dovelo do poboljšanja gospodarskih kretanja i određenih izmjena i dopuna državnog proračuna i financijskih planova izvanproračunskih korisnika. Došlo je od izmjene Zakona o igrama na sreću te je uvedeno oporezivanje svih dobitaka neovisno o njihovoj visini. Također je uvedeno oporezivanje kamata na štednju po stopi od 12% po Zakonu o porezu na dohodak, izmijenjen je osobni odbitak u pojedinim kategorijama, povećane su trošarine za duhan, te su određene lokalne jedinice povećale stopu prireza na porez na dohodak i dr. Sve izmjene koje su provedene kroz 2015.godinu imale su utjecaj na prikupljanje prihoda i visinu određenih poreza u državnom proračunu. Pozitivna kretanja iz 2015.godine nastavila su se u 2016.godini i uvelike pridonijela rastu proračunskih prihoda najviše uzimajući u obzir prihode od poreza na dobit, trošarine i prihode od imovine. Veliki utjecaj bio je od strane prihoda od ostalih tekućih i kapitalnih transfera s obzirom na povećanje korištenja sredstava iz fondova Europske Unije. Uslijedile su promjene ustrojstva i djelokruga ministarstava i središnjih tijela državne uprave što je dovelo izmjena i dopuna državnog proračuna, a ogledalo se u promjenama Zakona o porezu na dohodak, Zakon o porezu na dobit, Opći porezni zakon, Pravilnik o priređivanju lutrijskih igara i priređivanju zabavnih igara. Vlada je nastavila provođenje fiskalne konsolidacije kroz cijelu godinu u skladu s preporukama i na taj način realizirala prihode od poreza. Tablicom 2. prikazan je udio poreza kroz trogodišnje

razdoblje po najviše ostvarenim porezima koji su prošli kroz određene promjene i izmjene tijekom godina.

Tablica 2. Udio najznačajnijih poreznih oblika u poreznim prihodima u razdoblju od 2014.- 2016. godine

UDIO POREZA U POREZNIM PRIHODIMA U RAZDOBLJU OD 2014. DO 2016. GODINE U HKN						
	2014.		2015.		2016.	
Porez i prirez na dohodak	1.40 mlrd.	2,22%	2.06 mlrd.	3,04%	2.23 mlrd.	3,11%
Porez na dobit	5.65 mlrd.	8,97%	6.24 mlrd.	9,18%	7.18 mlrd.	10,03%
Porez na robu i usluge	55.19 mlrd.	87,50%	59.09 mlrd.	86,88%	61.66 mlrd.	86,02%
- Porez na dodanu vrijednost	40.92 mlrd.	64,88%	46.57 mlrd.	68,48%	45.21 mlrd.	63,07%
- Porez na promet	153.16 mil.	0,24%	169.13 mil.	0,25%	193.96 mil.	0,27%
- Poseban porez i trošarine	12.84 mlrd.	20,37%	13.92 mlrd.	20,47%	14.75 mlrd.	20,58%
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	424.50 mil.	0,67%	419.11 mil.	0,62%	404.87 mil.	0,56%
Ostali prihodi od poreza	12.03 mil.	0,02%	20.41 mil.	0,03%	16.50 mil.	0,02%
Porez na imovinu	385.98 mil.	0,61%	172.36 mil.	0,25%	184.13 mil.	0,26%

Izvor: izrada autora

Prikupljeni porezni prihodi u 2014.godini iznosili su 63.3 milijarde kuna. Kroz tablicu 2. prikazana je njihova klasifikacija kroz najznačajnije porezne oblike. U strukturi prihoda od poreza uočljivo je prihod od poreza na dodanu vrijednost koji sudjeluje sa 64,8%, slijede prihodi od trošarina sa 20,37% te prihodi od poreza na dobit sa 8,97%. Prihodi od poreza na dodanu vrijednost ističu se izmjenom u zakonu kada je međuporezna stopa povećana s 10 na 13 posto. Osim toga veliki utjecaj imala je veća osobna potrošnja, poboljšana naplata poreza, rješavanja poreznih dugovanja kao i primjenjivanje fiskalizacije što je u državnu blagajnu donijelo 40.92 milijarde prihoda. Trošarinski prihodi u proračun su donijeli 12.84 milijardi kuna, a u njihovoj strukturi najviše prednjače trošarine za energente i električnu energiju kao i duhanske proizvode. Prihodi od poreza na dobit u 2014.godini nameću se kao treći najveći porezni prihodu toj godini od 5.65 milijardi kuna iako on s obzirom na prethodne godine bilježi određeni pad zbog smanjenja gospodarskih aktivnosti i lošeg poslovanja gospodarskih subjekata. Kako bi se to promijenilo i kako u naredne tri godine u razdoblju od 2014.-2016.godine ne bi došlo do sličnih rezultata donosi se niz izmjena u Zakonu o porezu na dobit po smjernicama ekonomske i fiskalne politike. Ove promjene trebale bi pozitivno utjecati na rast i razvoj ekonomskih i gospodarskih aktivnosti. Od drugih poreznih prihoda tu su još i porez i prirez na dohodak sa ostvarene 1.4 milijarde kune, te ih slijede porez na međunarodnu trgovinu, porez na imovinu, porez na promet te ostali prihodi od poreza.

Prihodi proračuna Republike Hrvatske ostvareni u 2015. godini nastali su kao rezultat gospodarskih kretanja te provedenih mjera porezne politike u svrhu smanjenja manjkova u proračunu i rasterećenje dohotka stanovništva. Tablicom 2. su predstavljeni najvažniji porezi i njihov udio u ukupnim poreznim prihodima koji je 2015.godine činio preko 68 milijardi kuna. Prihod od poreza na dohodak ostvaren je u iznos približnom od 2.1 milijarde kuna što je nešto više od 3% ukupnih poreznih prihoda. Porez na dobit ostvaruje prihod od 6.2 milijarde kuna te time zauzima 9,18% ukupnih poreznih prihoda. Sveobuhvatni porez na robu i usluge obuhvaća najveći dio poreznih prihoda u proračunu čak 86,88% gdje je najizdašniji porez na dodanu vrijednost od čak 68,48% odnosno preko 46 milijardi kuna, na koji je u najvećoj mjeri utjecala osobna potrošnja. Iza njega slijedi poseban porez i trošarine od čak 20,47% u ukupnim prihodima od poreza obuhvaćen kretanjima isporučenih količina trošarinskih roba, a od prihoda od trošarina se ističe trošarina na energente i električnu energiju, iza kojeg slijede trošarine na duhanske proizvode. Ostali porezi kao što su porez na promet od 0,25%, porez na međunarodnu

trgovinu i transakcije od 0,62%, porez na imovinu od 0,25% te ostali prihodi od poreza od 0,03% najmanje su zastupljeni u prihodima proračuna u 2015. godini.

Prema podacima Ministarstva financija prihodi proračuna u 2016.godini rezultat su gospodarskih kretanja koja su u značajnoj mjeri pretekla očekivanja i rezultat su u velikoj mjeri kao ishod vrlo dobre turističke sezone. Ukupni ostvareni prihodi u iznosu od oko 116 milijardi kuna u usporedbi sa 2015.godinu porasli su za oko 7 milijardi ili 6,5%. Preko 71 milijardi poreznih prihoda odnosno 61,35% u ukupnim prihodima proračuna je ostvareno što je razlika od 0,62% u odnosu na prethodnu godinu. Prihod od poreza na dohodak ostvaren od preko 2.2 milijarde čini udio od 3,11% u ukupnih prihodima, a na njega je najviše u 2016.godini utjecalo povećanje uplata prihoda od kamata na štednju. Prihod od poreza na dohodak također je u rastu u odnosu na prethodnu godinu, čini čak 10,03% u ukupnim poreznim prihodima što je rezultat boljeg poslovanja poduzeća. Porez na robu i usluge kao najizdašniji porezni prihod ostvario je preko 61.6 milijardu kuna, najvećim djelom porezom na dodanu vrijednost od čak 63% u ukupnim prihodima od poreza u toj godini, a pokazatelj je kretanja osobne potrošnje i spomenute turističke sezone. Što se tiče prihoda od posebnih poreza i trošarina ostvareno je preko 14.7 milijardi kuna, a kao najznačajniji prihod opet se ističu prihodi od trošarina na energente i električnu energiju, te trošarinama na duhanske proizvode. Od manje utjecajnih poreza tu su zabilježeni porez na promet od 0,27%, porez na međunarodnu trgovinu od 0,56% što je smanjenje u odnosu na prethodnu godinu, porez na imovinu od 0,26%, te ostali prihodi od poreza od 0,02%.

5.4. Analiza prikupljenih poreznih prihoda od 2017. do 2018. godine

Od 2014.godine kada je država zadnji puta bila u recesiji, Republika Hrvatska je u konstantnom rastu. Ostvarila je to zahvaljujući ponajviše pozitivnim makroekonomskim pokazateljima kao što su industrijska proizvodnja, turizam, realni promet u trgovini na malo, te građevinski radovi, a u uzlaznoj je putanji i izvoz kao i zaposlenost. Ključ uspjeha je rast i razvoj gospodarske djelatnosti, uzimajući također i u obzir učinke porezne reforme. Ukupni prihodi državnog proračuna ostvareni su u iznosu od 122.70 milijarde kuna što je povećanje od skoro 6 milijardi u odnosu na 2016. Kroz cijelo promatrano razdoblje od 2014. do 2018.godine može se uočiti da su prihodi državnog proračuna u konstantnom rastu.

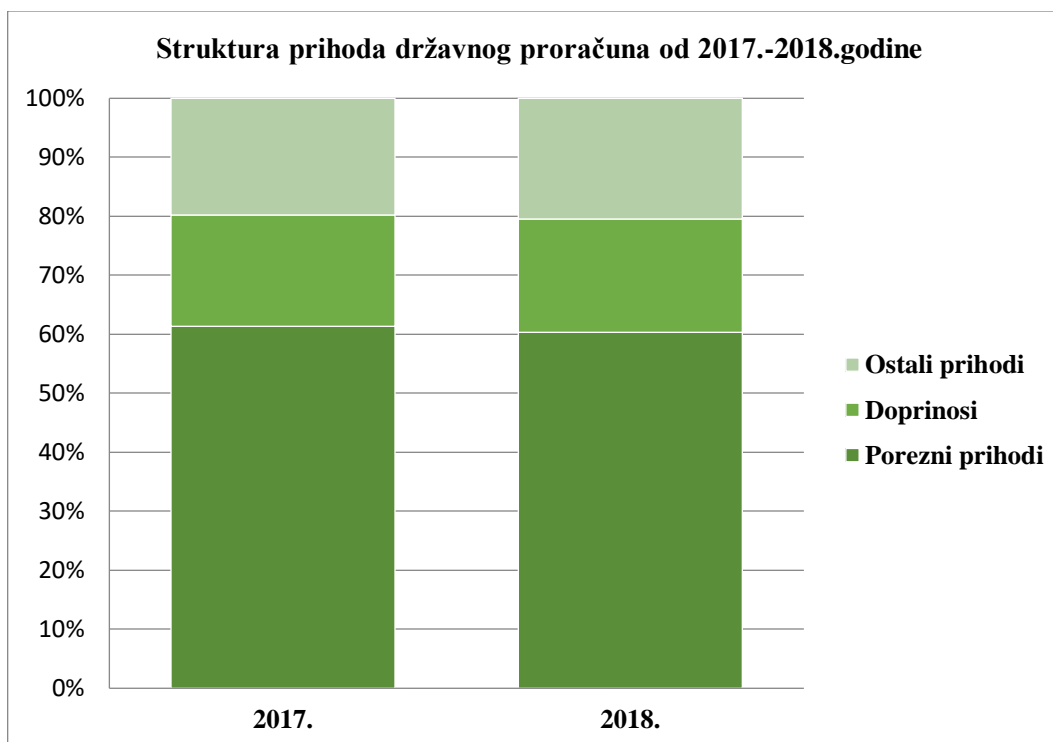
Republika Hrvatska nastavila je primjenjivati pravila i provoditi reforme koje su je nekoliko godina prije izvukli iz recesije. Izvoz robe i usluga bio je u rastu, kao i osobna potrošnja i investicije, a povlačenje sredstava iz EU fondova bilo je sve češće. Istovremeno, država je radila na jačanju fiskalne održivosti i poticanju ekonomskog rasta i razvoja kako bi na adekvatan način priskrbila za svoje građane, a da pritom sustavno radi na smanjenju manjka i javnog duga. Temeljem rasta gospodarska aktivnosti priljevi u državnu blagajnu u 2018.godini činili su 129.39 milijarde kuna.

Tablica 3.Prihodi proračuna i udio prihoda od poreza u razdoblju od 2017.-2018.godine

PRIHODI PRORAČUNA U RAZDOBLJU OD 2017. DO 2018.			
GODINE U HRK			
2017.		2018.	
UKUPNI PRIHODI U KN	PRIHODI OD POREZA	UKUPNI PRIHODI U KN	PRIHODI OD POREZA
122.70 mlrd.	75.24 mlrd.	129.39 mlrd	78.02 mlrd.
UDIO POREZNIH PRIHODA U UKUPNIM PRIHODIMA	61,32%	-	60,29%

Izvor: izrada autora

U tablici 3. prikazani su podaci za razdoblje od 2017. do 2018. godine. Tijekom prethodnih godina bio je uočljiv polagani porast prihoda državnog proračuna iz godine u godinu, što se nastavilo i u navedene dvije godine. Gospodarski rast u najvećoj se mjeri temeljio na doprinosu domaće potražnje. 2017.godina donijela je 122.70 milijarde kuna u blagajnu državnog proračuna sa čak 61,32% poreznih prihoda, a sličan rast nastavila je i u 2018. godini sa 129.30 milijarde kuna i 60,29% prihoda od poreza. Otkako je Republika Hrvatska izašla iz recesije, prihodi u državnoj blagajni bili su u konstantnom porastu.

Grafikon 2. Struktura prihoda državnog proračuna od 2017.do 2018.godine

Izvor: izrada autora

Grafikonom 2. prikazana je struktura prihoda državnog proračuna u 2017.godini i 2018.godini. Na prvi pogled teško je uočiti vidljive razlike između priljeva u državnu blagajnu u navedene dvije godine, a struktura prihoda sastavljena od poreznih prihoda, doprinosa i ostalih prihoda prikazuje poprilično ujednačene strane. 2017. godine država je ostvarila ukupno 122.70 milijarde kuna u prihodima, najveći dio činili su porezni prihodi sa ukupno 61,32%, doprinosi koji su se sastojali od doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje od 18,91%, dok je ostatak prihoda činio 19,77%. Sljedeća godina bila je vrlo slična uspoređujući postotke, od ostvarenih 129.39 milijarde kuna u 2018.godini, prihode su sa 60,29% činili porezni prihodi, 19,25% prihodi od doprinosa, te 20,46% ostalih prihoda.

Ključnu ulogu u ostvarenju prihoda imala je cjelovita reforma poreznog sustava u državi. Uključivalo je to određene izmjene i dopune u čak 15 zakona, kako bi hrvatski porezni sustav učinila jednostavnijim i stabilnijim, a da bi istovremeno smanjilo porezno opterećenje. Na taj način utjecati će na gospodarski rast, zapošljavanje, konkurentnije gospodarstvo, socijalnu pravednost, visokoobrazovne kadrove i druge grane gospodarstva, obrta i poljoprivrede u državi. Da bi porezne reforme ispravno funkcionirale, najvažnije je raditi na održivosti javnih financija i

financiranju funkcija jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Glavne porezne reforme uključivale su promjene u sustavu poreza na dohodak odnosno smanjenje poreznih stopa sa 25% na 24% i 40% na 36%, te porast osnovnog osobnog odbitka na 3.800 kn kao i osobnog odbitka za djecu i druge uzdržavane članove, te formiranje poreznog razreda od 17.500 kn. U izmjene poreza na dohodak, bitno je istaknuti i promjene poreza na dobit u smislu smanjenja opće porezne stope s 20% na 18%, te promjene koje su se ticale malih i srednjih poduzetnika koji ostvaruju godišnje prihode do 3 milijuna kuna na 12%. S poreznim reformama donesenim i provedenim u 2017.godini, nastavilo se i iduću godinu. U 2018.godini smanjili su se posebni porez na motorna vozila i njegovo ukidanje na stjecanje rabljenih vozila, a porez na dohodak je u cijelosti prepušten jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave kao posljedica uvođenja novog zakona.

Tablica 4. Udio najznačajnijih poreznih oblika u poreznim prihodima u razdoblju od 2017.-2018. godine

UDIO POREZA U POREZNIM PRIHODIMA U RAZDOBLJU OD 2017. DO 2018. GODINE U HKN				
	2017.		2018.	
Porez i prirez na dohodak	2.01 mlrd.	2,68%	20.37 mil.	0,03%
Porez na dobit	8.266 mlrd.	10,99%	8.48 mlrd.	10,87%
Porez na robu i usluge	64.56 mlrd.	85,81%	69.16 mlrd.	88,64%
- Porez na dodanu vrijednost	47.61 mlrd.	63,28%	51.56 mlrd.	66,09%
- Porez na promet	193.47 mil.	0,26%	4.71 mil.	0,006%
- Poseban porez i trošarine	15.14 mlrd	20,13%	15.87 mlrd.	20,34%
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	382.65 mil.	0,51%	349.74 mil.	0,45%
Ostali prihodi od poreza	11.95 mil.	0,02%	1.24 mil.	0,002%

Izvor: izrada autora

Proračunski prihodi ostvareni u 2017. godini bilježe povećanje od 5% u odnosu na prethodnu godinu, a ostvareni su u iznosu od 122.7 milijardi kuna kao pokazatelj dobrih gospodarskih kretanja, turističke sezone i poreznih reformi provedenih krajem 2016. godine vidljivih u tablici 4. Ostvareni porezni prihodi u ovoj godini bilježe iznos od 75.2 milijarde kuna. Prihod od poreza na dohodak ostvaren je u iznosu od preko 2 milijarde kuna što je oko 2,68% ukupnih poreznih

prihoda što znači da se bilježi pad u usporedbi s 2016.godinom kao rezultat spomenute porezne reforme koja je utjecala na povećanje raspoloživog dohotka stanovništva te su proračunski prihodi smanjeni u odnosu na godinu ranije. To je pad koji se i očekivao s obzirom na kretanja na tržištu u vrijeme donošenja proračuna. Temeljem efikasnijeg poslovanja poduzeća, prihod od poreza na dobit ostvaruje se u iznosu od 8.3 milijarde kuna čime je u rastu u odnosu na prošlu godinu, te iznosi 10,99% u poreznim prihodima proračuna. Porez na robu i usluge, ostvaruje preko 64.5 milijardi kuna kao prihod državnog proračuna sa preko 47.6 milijardi kuna od poreza na dodanu vrijednost. Poseban porez i trošarine s nešto više od 20% udjela u poreznim prihodima temeljen prihodima od trošarina na energente i duhan kao i prethodnih godina, te porez na promet od 0,26% u ukupnim poreznim prihodima. Prihod od poreza na međunarodnu trgovinu ostvaren je u iznosu od 382.7 milijuna kuna, a ostali prihodi od poreza 384.6 milijuna kuna u koja se ubrajaju prihodi od poreza na osiguranje od automobilske odgovornosti i kasko osiguranja.

Kroz 2018.godinu Republika Hrvatska uspjela je ostvariti 129.39 milijarde kuna priljeva u državnu blagajnu proračuna i na taj način ostvarila povećanje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći prihodi kao i svih prethodnih godina ostvareni su kroz porez na robu i usluge i to u najvećoj mjeri do sada. Od prestanka svjetske gospodarske krize, i izlaska države iz recesije hrvatski je turizam u konstantnom porastu iz godine u godinu što je vidljivo u 2018.godini s ostvarenih nevjerojatnim 69.16 milijardi kuna, odnosno čak 88,64% udjela u prihodima od poreza. Najviše se tu ističe porez na dodanu vrijednost sa 51.56 milijarde kuna, te poseban porez i trošarine, najviše od kave i duhanskih proizvoda sa 15.87 milijarde kuna.

5.5. Analiza prihoda od doprinosa od 2014. do 2018. godine

Tijekom cijele 2014.godine Vlada Republike Hrvatske neumorno je radila kako bi se šestu godinu za redom na najbolji mogući način nosila s međunarodnom gospodarskom krizom koja je zahvatila i Republiku Hrvatsku. U svrhu poboljšanja godišnjih ishoda došlo je do raznih promjena u proračunu, financijskom planu, pa tako i u određenim zakonima, neke od njih već spomenutih kod zakona u porezima. Kako bi smanjila prekomjeren manjak Vlada je bila prisiljena u ožujku izmijeniti Zakon o doprinosim i na taj način povećati izvore prihoda. Zakonske promjene koje su nastupile odnosile su se u prvom planu na doprinose za zdravstveno

osiguranje kada je uslijedilo uvećanje stope s 13 na 15 posto, a za osiguranike je omogućeno prenošenje sredstava iz drugog mirovinskog stupa u prvi ukoliko su njihova mirovinska prava bila uređena posebnim propisima. Naime, mirovina za navedenu kategoriju obračunavala kao da osiguranici nisu uključeni u drugi mirovinski stup. Kako bi se smanjio proračunski manjak došlo je do još jedne izmjene. Promjena se odnosila na osiguranike s beneficiranim radnim stažom, odnosno povlačenje njihovih sredstava iz drugog mirovinskog stupa. Prema Zakonu o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, svi osiguranici koji mirovinu postižu prema povoljnim uvjetima ili ostvaruju staž osiguranja s povećanim trajanjem ostvaruju prava samo na temelju prvog stupa mirovinskog osiguranja, odnosno kao da su osigurani samo u prvom mirovinskom stupu. To bi značilo da su se sredstva s osobnog računa prilikom odlaska u mirovinu prenosila u državni proračun kao da je cijelo vrijeme osiguranik bio uključen samo u prvi mirovinski stup. Izmjenama koje su u zakonu nastupile, sustav uplata doprinosa usklađen je s ranije definiranim sustavom mirovinskih prava. S obzirom na sve izmjene, doprinosi za mirovinsko osiguranje ostvarili su određeni rast prihoda u 2014.godini što je prikazano tablicom 3. Iduće godine, nastupile su velike izmjene u sklopu doprinosa za zdravstveno osiguranje. Od 1.1.2015.godine svi prihodi ostvareni temeljen obveznog zdravstvenog osiguranja prestali su biti prihod državnog proračuna i počeli su djelovati u sklopu HZZO-a kao izvanproračunskog korisnika. To je značilo da se u državni proračun po prvi puta doprinosi za zdravstveno osiguranje, prihodi od participacije i dopunsko zdravstveno osiguranja te ostali prihodi HZZO-a po posebnim propisima samo evidentiraju u državni proračun bez uključanja njihovih ostvarenih prihoda. Shodno tome od 2015.godine prihodi od doprinosa činili su doprinosi za mirovinsko osiguranje i doprinosi za zapošljavanje. Kroz iduću godinu nastavilo se djelovati po zakonima donesem prethodnih godina. Prikupljeni prihodi od doprinosa kretali su se po očekivanjima i sukladno stanju na tržištu rada.

Tablica 5. Prihodi od doprinosa od 2014.-2016. godine i njihov udio u ukupnim prihodima proračuna

PRIHODI OD DOPRINOSA U RAZDOBLJU OD 2014. DO 2016. GODINE U HRK						
	2014.		2015.		2016.	
Doprinos za mirovinsko osiguranje	22.46 mlrd.	19,58%	20.91 mlrd.	19,06%	20.22 mlrd.	17,31%
Doprinos za zapošljavanje	1.93 mlrd.	1,68%	1.93 mlrd.	1,76%	1.96 mlrd.	1,68%
Doprinos za zdravstveno osiguranje	17.31 mlrd.	15,09%	-		-	

Izvor: Izrada autora

Tablicom 3. prikazani su ostvareni prihodi od doprinosa koji su postignuti tijekom tri godine, te njihov udio u ukupnim prihodima u državnom proračunu. 2014. godina bez obzira na krizu pokazala se uspješnom s obzirom na ostvarene prihode što je rezultat određenih zakonskih izmjena tijekom godine. Doprinosi su u ukupnim prihodima proračuna doprinijeli s čak 36,6% odnosno 41.7 milijardi kuna. Najveći udio doprinosa, imali su doprinosi za mirovinsko osiguranje od 22.46 milijarde kuna, čak 19,58% u ukupnim prihodima proračuna, dok su doprinosi za zapošljavanje osigurali priljev od 1.93 milijarde kuna u istoj godini. 17.3 milijardi kuna ostvareno je tijekom 2014. godine od doprinosa za zdravstveno osiguranje kao posljedica promjene stope. Tijekom 2015. godine, prihodi od doprinosa iznosili su 22.9 milijarde kuna, odnosno oko 20.9 milijardi kuna za doprinose mirovinskog osiguranja, te oko 1.9 milijardi kuna za doprinose za zapošljavanje. Bitno je istaknuti da od 1.1.2015. godine prihodi od doprinosa za zdravstveno osiguranje više nisu prihod državnog proračuna već se ubrajaju u prihod HZZO-a kao izvanproračunskog korisnika. S obzirom na to, udio u prihodima proračuna za 2015. godinu iznosio je oko 20,8%. U 2016. godini taj se iznos dodatno smanjio, tako da njegov udjel čini oko 19%, odnosno oko 22.2 milijarde kuna što je smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Prihodi

koji su u toj godini prikupljeni rezultat su kretanjima na tržištu rada i zakona koji su stupili na snagu prethodnih godina.

Prihodi od doprinosa svake će godine uvelike ovisiti od ekonomske aktivnosti države, kako u trenutačnom razdoblju odnosno u razdoblju u kojem se prikupljaju tako i u prethodnim razdobljima. Na način kojim će se oni kretati najveći će utjecaj imati bruto plaće i zaposlenost. Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima u 2017.godini dodaje se nova točka zakona u svezi doprinosa za mirovinsko osiguranje, prema primitku od kojeg se utvrđuje drugi dohodak tj. prema utvrđenoj godišnjoj osnovici osobe koja obavlja drugu djelatnost. Naime, svaka osoba koja je osigurana u mirovinskom osiguranju samo na temelju generacijske solidarnosti obračunati će se po stopi od 10%, dok će osobe osigurane i na temelju individualne kapitalizirane štednje biti obračunane po stopi od 7,5%.

Tablica 6. Prihodi od doprinosa od 2017.-2018.godine i njihov udio u ukupnim prihodima proračuna

PRIHODI OD DOPRINOSA U RAZDOBLJU OD 2017. DO 2018.				
GODINE U HRK				
	2017.		2018.	
Doprinos za mirovinsko osiguranje	21.17 mlrd.	17,25%	22.78 mlrd.	17,61%
Doprinos za zapošljavanje	2.03 mlrd.	1,66%	2.12 mlrd	1,64%

Izvor: izrada autora

Tablicom 6. prikazani su prihodi od doprinosa u razdoblju od 2017. do 2018.godine. Prikupljeni prihodi kreću se sukladno kretanjima na tržištu rada te učincima provedene porezne reforme. 2017.godine porezne izmjene koje su nastupile u sklopu doprinosa, te je iznimka koja je do tada bila na snazi u kategoriji drugog dohotka poništena. To znači da, sve osobe koje ostvaruju drugi dohodak su dužni plaćati doprinose, no po manjim stopama od 10% i 7,5% respektivno za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Sukladno tome, prihod od doprinosa za mirovinsko osiguranje ostvaren u 2017.godini je u iznosu od oko 21 milijardu kuna, a što se tiče doprinosa

za zapošljavanje iznos koji je ostvaren je oko 2 milijarde kn. Prilično slična bila je i 2018.godina gdje su ukupni prihodi od doprinosa u blagom porastu iznosili preko 22 milijarde, a doprinosi za zapošljavanje svega 2 milijarde kuna, što je sukladno s kretanjima na tržištu rada.

6.RASPRAVA

Istraživanje u radu zasniva se na temelju podataka u godišnjim izvješćima ministarstva financija od 2014. do 2018.godine. U područje istraživanja stavljeni su porezi i porezni sustav koji djeluje u Republici Hrvatskoj, način njegova donošenja, primjene i izvršenja u svrhu dobivanja jasnije slike o korelaciji fiskalnog sustava i poreza s obzirom na ostvarene prihode. Pomoću metode klasifikacije objašnjen je opći pojam fiskalnog i poreznog sustava, proračuna, svi porezi i doprinosi koji djeluju na proračun a utječu na njegovo smanjenje ili povećanje. Metodom deskripcije utvrđena je točnost i objektivnost činjenica te povezanost određenih pojmova, njihovih veza i odnosa, a metoda dedukcije dovela je do određenih zaključaka. Na početku rada postavljene su dvije hipoteze: 1) Fiskalni sustav Republike Hrvatske je održiv u srednjoročnom razdoblju, 2) Fiskalni sustav Republike ovisan je o porezima.

- 1) Istraživački dio rada bazira se na razdoblju od 2014. do 2018. godine. Navedeni period je specifičan jer se radi o pet veoma različitim proračunskim godinama. 2014.godina bila je zadnja godina financijske krize u Republici Hrvatskoj koja je zahvatila svijet. Država se šest godina borila s recesijom, BDP je bio u padu, a mogućnosti za napredak bile su ograničene. Vlada je morala donijeti određene promjene kako bi okončala krizu. Već u 2015.godini država je ušla u fazu „oporavka“. Provedene mjere izazvale su rast domaćih gospodarskih aktivnosti i rast realnog BDP-a. Pozitivan trend nastavio se i u idućoj godini kada još više dolazi do unapređenja, rasta i jačanja domaćeg gospodarstva. Iste mjere su se nastavile, a veliku pozornost privukao je turizam, te su ostvareni prihodi bili veći od očekivanih. 2014.godina donijela je porezne prihode od 54,97%, a izlaskom iz krize, postotak se povećao na 61,97%, te su u 2016.godini prihodi od poreza ostvarili čak 71.69 milijardu kuna odnosno 61,35%. 2017. godina bilježi najveće prihode od poreza do tada od 75.24 milijarde kuna odnosno 61,32%, a u 2018. godini još je veći rast od 78.02 milijarde kuna u državnom proračunu. Izuzev 2014.godine i tadašnju recesiju u državu, razina poreznih prihoda je relativno jednaka. Rezultat je to izmjena u zakonima i proračunu koje su se dogodile kroz promatrano razdoblje. Ako se srednjoročno razdoblje smatra 1-3 godine, može se reći da je fiskalni sustav Republike Hrvatske održiv u srednjoročnom razdoblju.
- 2) Vrlo je jasno zaključiti da su u mnogo državama, pa tako i u Republici Hrvatskoj glavni prihodi državnog proračuna upravo porezi. Oporezivanje je dio građanske obveze svakog

stanovnika Republike Hrvatske. Način je to kojim država ubire sredstva i financira javne rashode. Iz prethodne hipoteze može se zaključiti koliki utjecaj prihodi od poreza imaju u Republici Hrvatskoj kroz pet godina. Od 2014.do 2018. godine, od poreznih je prihoda prikupljeno 356.034 milijarde od ukupno 593.41 milijarde kuna kroz pet godina što je prosjek od 60%. Iznos je to koji čini više od polovice ukupnih prihoda proračuna svake godine. Važno je istaknuti da je turizam vrlo važna komponenta proračuna za koju se smatra da će u budućnosti još više rasti, te se očekuje da porezni prihodi od turizma mogu biti samo još veći. Prema provedenim istraživanjima ne postoji dovoljno dokaza da bi Republika Hrvatska mogla prikupiti ta novčana sredstva na bilo koji drugi način, stoga se može zaključiti da fiskalni sustav Republike Hrvatske ovisi o porezima.

7.ZAKLJUČAK

Fiskalni sustav Republike Hrvatske zajedno sa svojim funkcijama čine proračun i porezni sustav. Glavna svrha kroz određivanje fiskalne nadležnosti između središnjih i lokalnih vlasti je prikupljanje prihoda. Fiskalni sustav osigurava stabilan odnos ponude i potražnje na tržištu te stimulira ekonomski rast i utječe na ekonomske strukturne promjene.

Uspješnost fiskalnog sustava određuje se kroz proces financiranja odnosno oblika i intenziteta ostvarivanja javnih prihoda na temelju kojih će financirati javne rashode i potrebe. Taj je oblik financiranja najizraženiji kroz poreze. Porezi koji funkcioniraju u Republici Hrvatskoj raspoređeni su više razina vlasti u proračunu. Putem proračuna provodi se i ostvaruje politika upravljanja i raspolaže javnim dobrima, te vrši raspodjela i preraspodjela resursa, redistribucija društvenog proizvoda i razvoj gospodarstva. Na temelju njega naplaćuju se porezi i drugi prihodi, te utvrđuje pravo na njihovo trošenje. Struktura financiranja realizira se kroz državni proračun, izvanproračunske fondove i proračune jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Struktura i veličina prihoda u državnom proračunu sastoji se od poreznih prihoda i doprinosa u najvećoj mjeri. Neki od poreza koji najviše pridonose proračunu su porez na dohodak, porez na dobit, porez na dodanu vrijednost te posebni porezi i trošarinu. Njihov utjecaj na ukupne prihode u proračunu prikazan je kroz istraživački dio. Kroz razdoblje od 2014. do 2018. godine dokazano je da čine preko 60% prihoda u proračunu, ovisno o razdoblju i položaju države u to vrijeme. 2014.godina je za Republika Hrvatsku bila teška s obzirom na gospodarsku krizu u svijetu, no uspjela je ostvariti prihode veće od očekivanih. Određene mjere koje su poduzete u to vrijeme pokazale su pozitivan utjecaj na državni proračun u narednim godinama. Kako bi povećala prihode Vlada je bila prisiljena izmijeniti određene zakone i financijske planove, što je bilo vidljivo već idući godinu. Udio poreznih prihoda je sa oko 55% u 2014. godini porastao na čak 62%. Rezultat je to također dobre fiskalne konsolidacije, te se veće pridavanje pozornosti naplati proračunskih prihoda, sve u svrhu smanjivanja proračunskog manjka. U 2016., 2017. i 2018. godinu ušlo se s jednakim stavom gdje je glavni cilj ostao unapređenje i razvoj makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja i jačanje domaće potražnje Kao najveći porezni prihod kroz promatrano razdoblje ističu se porezi na robu i usluge odnosno porez na dodanu vrijednost zajedno sa trošarinama kroz sve promatrane godine. Veliki utjecaj na to imala je osobna potrošnja, poboljšanje već navedene naplate poreza, podmirivanje poreznih dugovanja i primjena fiskalizacije. Od trošarina se mogu istaknuti trošarine za energente i

električnu energiju, kao i duhan i duhanski proizvodi u cjelokupnom razdoblju. Osnovom dobrih gospodarskih kretanja u državi i sve uspješnijim turističkim sezonama kroz godine Republika Hrvatska je uspjela prihode od poreza povećati od krize u 2014.godini. 2015.godina je bila godina promjena za Republiku Hrvatsku, nakon šest godina recesije, država se konačno oporavila kao rezultat određenih promjena koje je morala donijeti. Jedno od njih bila je i promjena u strukturi doprinosa kao prihoda državnog proračuna. Naime od 2015.godine, doprinosi za zdravstveno osiguranje više se ne smatraju prihodom državnog proračuna već su prihod HZZO-a. No bez obzira na to, prihodi od doprinosa u istom razdoblju pokazali su se od iznimne važnosti, čak 20% u ukupnim prihodima proračuna, gdje najveći dio čini doprinosi za mirovinsko osiguranje.

LITERATURA

Knjige:

1. Cinotti K., Garofulić A., Mioč P., Grubelić M., Botica L., Škara M., Leko A. (2015). *MAZARS Porezni savjetnik*. Zagreb: VJESNIK d.d.
2. Čulo I., Morović V. (2018). *Upravljanje proračunom u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić
3. Dražić Lutilsky I., Dragija M., Primorac M., Šimović H. (2015). *Računovodstvo poreza*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
4. Jančiev Z. (2015). *Hrvatski porezni sustav*. Zagreb: Institut za javne financije
5. Jelčić B. (2001). *Javne financije*. Zagreb: RrifPlus
6. Jelčić B. (2011). *Porezi (opći dio)*. Zagreb: Visoka poslovna škola Libertas
7. Jelčić B., Jelčić B. (1998). *Porezni sustav i porezna politika*. Zagreb: Informator
8. Kesner-Škreb M., Kuliš D. (2010). *Porezni vodič za građane*. Zagreb: Institut za javne financije
9. Ott K. (2007). *Javne financije u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za javne financije
10. Šimović H., Šimović J. (2006). *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske Unije*. Zagreb: Pravni fakultet
11. Šimović J. (1999). *Hrvatski fiskalni sustav: funkcionalna struktura i odnosi nadležnosti*. Zagreb: Zbornik Pravnog fakulteta
12. Šimović J., Arbutina H., Mijatović N., Rodić Lugarić T., Cindori S. (2010). *Hrvatski fiskalni sustav*. Zagreb: Narodne novine d.d.
13. Tadin H. (2012). *Europska unija: Unutarnje tržište i porezi*. Zagreb: HIT A

Internet izvori:

14. Efos repozitorij-Denić, L. (2019). Porezni sustav Republike Hrvatske : Završni rad
Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:604411> [pristupljeno 10.srpnja 2021.]
15. Godišnje izvješće ministarstva financija za 2014., 2015. i 2016. godinu. Dostupno na
<https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/publikacije//Godisnjak2014.pdf>;
<https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/publikacije//Godisnjak2015.pdf>;

- <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/publikacije//Godisnjak2016.pdf>
[pristupljeno 16.kolovoza 2021.]
16. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/o-hzz/> [pristupljeno 8.srpnja 2021.].
17. Institut za javne financije. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/proracunski/pojmovnik.pdf>;
<https://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/fiskalna-decentralizacija/42/fiskalno-izravnjanje/329/> [pristupljeno 5.srpnja 2021.].
18. Institut za javne financije (2016.) Kratki vodič kroz proces državnog proračuna. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/knjige/vodic.pdf> [pristupljeno 30.lipnja 2021.]
19. Migracije – Mirovinsko osiguranje u RH. Dostupno na: <https://migracije.hr/mirovinsko-naslovna/> [pristupljeno 8.srpnja 2021.].
20. Ministarstvo financija Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/proracun-86/86> [pristupljeno 30.lipnja 2021.].
21. Ministarstvo Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/116> [pristupljeno 7.srpnja 2021.]
22. Narodne novine. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/410450.pdf> [pristupljeno 12.srpnja 2021.]
23. Obrazloženje financijskog plana Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. Dostupno na
<https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/proracun/2021/5.%20HZZO%20obrazlozenje%202021-2023.pdf> [pristupljeno 8.srpnja 2021.].
24. Zakon o proračunu. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/283/Zakon-o-proracunu>
[pristupljeno 30.lipnja 2021.].

PRILOZI

Popis tablica

Tablica 1.Prihodi proračuna i udio prihoda od poreza u razdoblju od 2014.-2016.godine	41
Tablica 2.Udio najznačajnijih poreznih oblika u poreznim prihodima u razdoblju od 2014.-2016.godine.....	44
Tablica 3.Prihodi proračuna i udio prihoda od poreza u razdoblju od 2017.-2018.godine	47
Tablica 4.Udio najznačajnijih poreznih oblika u poreznim prihodima u razdoblju od 2017.-2018.godine.....	50
Tablica 5.Prihodi od doprinosa od 2014.-2016.godine i njihov udio u ukupnim prihodima proračuna.....	53
Tablica 6. Prihodi od doprinosa od 2017.-2018.godine i njihov udio u ukupnim prihodima proračuna.....	54

Popis grafikona

Grafikon 1. Struktura prihoda državnog proračuna od 2014.-2016.godine	42
Grafikon 2. Struktura prihoda državnog proračuna od 2017.do 2018.godine	48